

Przestępstwa seksualne na szkodę dzieci na gruncie nowelizacji Kodeksu karnego z dnia 7 lipca 2022 r.

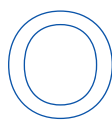
Barbara Małgorzata Kałdon ,
Jakub Michał Karolkiewicz

Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu
Kardynała Stefana Wyszyńskiego

Artykuł ma charakter teoretyczno-empiryczny. Prezentuje główne założenia nowelizacji Kodeksu karnego z 7 lipca 2022 r. w zakresie wybranych przestępstw seksualnych na szkodę dzieci, tj. art. 197 § 4 i 5, art. 200 § 1 i 6 oraz art. 200a § 1. Drugą część artykułu stanowi analiza badań sondażowych dotyczących opinii na temat kar, które powinny być wymierzane za wskazane czyny. Celem badania było ustalenie opinii studentów w zakresie hipotetycznych kar, jakie powinny być wymierzane za poszczególne przestępstwa seksualne popełniane na szkodę dzieci oraz porównanie ich z prawnie obowiązującymi regulacjami. Badanie zostało zrealizowane w marcu 2024 r. w oparciu na autorskim kwestionariuszu ankiety w grupie 236 respondentów.

SŁOWA KLUCZOWE:

PRZESTĘPSTWA SEKSUALNE, DZIECKO, KWALIFIKOWANE TYPY ZGWAŁCENIA, OBCOWANIE PŁCIOWE Z MAŁOLETNIM, ZAKAZANE NAWIĄZANIE KONTAKTU Z MAŁOLETNIM, WYMIAR KARY

ochrona małoletnich dzieci przed sprawcami przestępstw seksualnych jest jednym z najistotniejszych zagadnień nauk penalnych w obecnych czasach. Przestępstwa tego typu mają katastrofalne skutki dla ich ofiar. Można tu wymienić różnego rodzaju zaburzenia i choroby psychiczne, obniżone poczucie własnej wartości, problemy w nawiązywaniu relacji międzyludzkich, ryzyko powtórnej wiktymizacji oraz ryzyko popełniania podobnych przestępstw przez dawne ofiary.

Zrozumienie istoty tego problemu i wdrożenie odpowiednich środków w aspekcie prawnym ma zasadnicze znaczenie dla zapewnienia dzieciom prawidłowego procesu dorastania oraz uniknięcia obniżonej samooceny, depresji, lęków i różnego rodzaju zaburzeń. Wskazane okoliczności wiążą się z długotrwałymi konsekwencjami dla zdrowia psychicznego ofiar, problemem reintegracji społecznej i nawiązywania relacji międzyludzkich przez ofiary, ryzykiem wtórnej wiktymizacji, ryzykiem wzrostu liczby podobnych przestępstw popełnianych w przyszłości przez dawne ofiary, obniżeniem zaufania do dorosłych niezależnie, z jakiego kręgu się wywodzą, kryzysem zaufania do instytucji państwowych i brakiem autorytetów. Ponadto zwraca uwagę niewielka liczba pozytywnych kampanii promujących działalność instytucji zapewniających wsparcie dla małoletnich, którzy niestety zostali ofiarami przestępczości seksualnej.

Niniejszy artykuł ma charakter teoretyczno-empiryczny. Jego przedmiotem są przestępstwa seksualne na szkodę małoletnich zmienione w ramach nowelizacji Kodeksu karnego (kk) z 7 lipca 2022 r., tj. art. 197 § 4 i 5, art. 200 § 1 i 6 oraz art. 200a § 1 (dalej jako: zmkk2022).

Celem badania było ustalenie opinii studentów w zakresie hipotetycznych kar, jakie powinny być wymierzane za poszczególne przestępstwa seksualne popełniane na szkodę dzieci, oraz porównanie ich z prawnie obowiązującymi regulacjami.

Problem główny badań zawiera się w pytaniach:

- Jakie kary powinny być wymierzane sprawcom przestępstw seksualnych na szkodę dzieci?
- Czy obecne sankcje karne w tym zakresie są zbieżne z poglądami respondentów?
- Czy ankietowani opowiedzieliby się za wprowadzeniem do ustawodawstwa polskiego kary śmierci za przestępstwa seksualne na szkodę dzieci?
- Czy nowelizacja zmkk2022 w stopniu wystarczającym chroni małoletnich?

Zgodnie z tezą autorów opinie na temat karalności przestępstw na szkodę małoletnich są znacznie surowsze niż obowiązujące regulacje kodeksowe i kary wymierzane w praktyce sądowej.

Autorzy w swoich badaniach zastosowali metodę sondażową i metodologię interpretacyjno-opisową, swoistą przede wszystkim dla zawodów prawniczych (Dobosz, 2001), przy użyciu celowościowej metody wykładni, polegającej na doszukaniu się celu, jaki miał ustawodawca, wydając przepis (Łętowski, 1995). W artykule posłużono się techniką analizy dokumentów. Jako narzędzie badawcze posłużył autorski kwestionariusz ankiety.

Przestępstwem na szkodę małoletniego jest przestępstwo, które bezpośrednio naruszyło dobro prawne małoletniego lub mu zagroziło. Część czynów zabronionych jest stypizowana w taki sposób, że przewiduje wprost popełnienie go na szkodę małoletniego lub małoletniego poniżej 15 r.ż. Małoletni mogą zostać pokrzywdzeni różnymi typami czynów zabronionych, zaś w niniejszym artykule zostanie zwrócona szczególna uwaga na te z nich, które zostały uwzględnione w zmkk2022 i znajdują się w rozdziale XXV kk.

Część teoretyczna

Przestępstwo zgwałcenia małoletniego (art. 197 § 4 i 5 kk)

W judykaturze podnosi się, że „przestępstwo zgwałcenia jest przestępstwem przeciwko wolności i godzi przede wszystkim w prawo jednostki do swobodnego dysponowania swoim życiem seksualnym” (wyrok Sądu Najwyższego [SN] z 3 lipca 1975 r., II KR 66/75). Ochrona wolności seksualnej w art. 197 kk obejmuje prawo decydowania o miejscu, czasie, sposobie i innych warunkach podejmowanej aktywności seksualnej (postanowienie SN z dnia 9 kwietnia 2001 r., II KKN 349/98). Przedmiotem ochrony z art. 197 kk jest także do pewnego stopnia obyczajność, chociaż ten przedmiot ochrony ma odnośnie do większości odmian przestępstwa zgwałcenia zdecydowanie uboczny charakter (Stefański, 2023).

Przestępstwo zgwałcenia opisane w art. 197 kk ma dwa typy kwalifikowane dotyczące bezpośrednio małoletnich poniżej 15 lat. Pierwszy typ kwalifikowany opisany w § 4 kryminalizuje zgwałcenie małoletniego poniżej lat 15 a także zgwałcenie określone w § 1–3, kiedy to sprawca czynu działa ze szczególnym okrucieństwem lub następstwem tego czynu jest ciężki uszczerbek na zdrowiu. Drugi typ kwalifikowany opisany w § 5 kryminalizuje zgwałcenie opisane w § 1–4, którego skutkiem jest śmierć ofiary.

Nowelizacja zmkk2022 w przedmiocie omawianych przepisów uchyliła pkt 2 w § 3, jednocześnie umieszczając w § 4 znamię „wobec małoletniego poniżej lat 15” obok dotychczasowych znamion. Wprowadzono także nowy § 5.

Warto zauważyć, że zmkk2022 likwiduje lukę prawną i naprawia błąd twórców Kodeksu karnego z 1997 r., którzy nie przewidzieli typów zgwałcenia kwalifikowanych przez następstwo w postaci spowodowania ciężkiego uszczerbku na zdrowiu lub śmierci pokrzywdzonego, a ponadto w sposób nieprzemysłany doprowadzili do znacznej liberalizacji odpowiedzialności karnej za zgwałcenia. Może się zatem wydawać wbrew intencjom twórców Uzasadnienia, że liczba typów kwalifikowanych nie

odpowiada potrzebom prawidłowej legislacji, typizując przykładowo zgwałcenie ze szczególnym okrucieństwem jako występki zagrożony karą od 2 do 12 lat pozbawienia wolności. W wyniku nowelizacji ten błąd został w niewielkim stopniu naprawiony, gdyż stypizowano zgwałcenie ze szczególnym okrucieństwem jako zbrodnię, jednak zdaniem projektodawcy obowiązujące zagrożenie karne za typ podstawowy zgwałcenia oraz typy kwalifikowane w dalszym ciągu są za niskie i odbiegają od standardów przewidzianych w istotnej części państw Unii Europejskiej, przewidujących znacznie wyższe zagrożenia za typy kwalifikowane zgwałceń (Sejm RP, 2022).

Wprowadzenie dodatkowego typu kwalifikowanego przestępstwa zgwałcenia, określonego w art. 197 § 5 kk jest jednak koniecznym uzupełnieniem obecnego systemu prawa karnego, w którym należy zaostrzyć karę wobec sprawcy gwałtu z następstwem w postaci śmierci lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu ofiary. Życie i zdrowie ludzkie są najwyższymi dobrami prawnymi, dlatego za ich naruszenie powinny być przewidziane odpowiednio surowe sankcje (Rządowe Centrum Legislacji [RCL], b.d.). Wyjątkowo ważne w tym względzie jest wyeliminowanie wszelkich luk prawnych, które mogą w efekcie prowadzić do selektywnie liberalnego podejścia wymiaru sprawiedliwości w zakresie tego rodzaju czynu zabronionego z uwagi na okoliczności faktyczne, dlatego konsultowany projekt realizuje ten cel (RCL, b.d.).

Konieczność wprowadzenia zmian w zakresie struktury z art. 197 kk ustawodawca (Sejm RP, 2022) podpierał dwoma twierdzeniami:

- Typy zmodyfikowane pozwalają uniknąć konieczności skonstruowania sankcji o ekstremalnie „rozciągniętych” granicach grożącej kary, co z kolei zapewnia przynajmniej w części jednolitość orzecznictwa w zakresie wymiaru sankcji karnej.
- Ustawodawca, decydując się na rozwarstwienie typu, opiera się na sytuacjach, w których dochodzi do przypadków szczególnych i zasługujących na odrębne uregulowanie, mając na względzie częstotliwość ich występowania jako ujemnych zjawisk życia społecznego.

Wymienione poglądy – przy założeniu, że drugi ma charakter abstrakcyjny – są niewątpliwie trafne (Bogacki i Olężałek, 2023). Zdaniem Bogackiego i Olężałka (2023) zasadniczy problem polega jednak na tym, że nie znajdują one odzwierciedlenia w treści uchwalonej przez Sejm ustawy, co jest dostrzegalne przy zestawieniu ze sobą art. 197 § 4 i 5 kk.

Biorąc jednak pod uwagę całokształt – zdaniem Stowarzyszenia Lex Super Omnia, powyższe zmiany zasługują na aprobatę (Stowarzyszenie Prokuratorów „Lex Super Omnia”, 2022). Z kolei według ekspertyzy Krakowskiego Instytutu Prawa Karnego – Fundacja (2022) do niebezpiecznych konsekwencji może prowadzić uchwalenie

art. 197 § 4 kk, który przewiduje karę dożywotniego pozbawienia wolności wobec sprawcy dopuszczającego się zgwałcenia określonego w art. 197 § 1–3 kk, jeżeli działa ze szczególnym okrucieństwem lub jego następstwem jest ciężki uszczerbek na zdrowiu, bowiem sprawca takiego zgwałcenia, wiedząc, że grozi mu dożywocie, może mieć motywację do zabicia pokrzywdzonego, aby pozbyć się świadka przestępstwa. Poza tym, gdy napastnik ma zamiar dokonania zabójstwa w związku ze zgwałceniem, działa ze szczególnym okrucieństwem i usiłuje dokonać tego czynu, nie będzie skłonny do skorzystania z czynnego żalu. Jeśli bowiem odstąpi od dokonania zabójstwa, to i tak jego czyn będzie zagrożony dożywotnim pozbawieniem wolności, także omawiana regulacja prowadzi do ujemnych konsekwencji z kryminalnopolitycznego punktu widzenia (Krakowski Instytut Prawa Karnego – Fundacja, 2022).

Z dniem 8 czerwca 2010 r. typem kwalifikowanym z art. 197 kk jest zgwałcenie wobec małoletniego poniżej lat 15 oraz zgwałcenie kazirodczne. Odnośnie do pierwszego ze wskazanych typów należy zaznaczyć, że jeżeli obcowanie czy inna czynność seksualna realizowane są przez małoletniego poniżej lat 15 dobrowolnie, odpowiedzialność sprawcy ograniczy się do art. 200 § 1 kk. W zakresie zgwałcenia kazirodczego i strony przedmiotowej z art. 201 kk należy zauważyć, że dobrowolna „inna czynność seksualna” w odniesieniu do wstępnego, zstępного, przysposobionego, przysposabiającego, brata lub siostry pozostaje bezkarna, a niedobrowolna „inna czynność seksualna” w stosunku do tych osób, realizowana przy użyciu przemocy, groźby bezprawnej lub podstępnie, staje się zbrodnią (Stefański, 2023).

Praktyka pokaże, czy zwiększone ustawowe zagrożenie przy typach kwalifikowanych charakteryzowanego przepisu będzie miało pewną wartość odstrasżającą. Zmodyfikowane ustawowe zagrożenie karą daje pełną gwarancję, że zostanie zrealizowana pożądana polityka karania w odniesieniu do przypadków szczególnych. Wyodrębnienie kwalifikowanych typów zgwałcenia wynika z dążenia do tego, aby najsurowsze kary były orzekane za najcięższe wypadki tego typu czynów. Poza tym argumentem za wyodrębnieniem większej karalności jest wyższa społeczna szkodliwość czynu sprawcy, o której decyduje sposób jego działania, szczególne właściwości ofiary czy też następstwa wynikające z zachowania sprawcy, a ten zwiększony stopień materialnej zawartości bezprawia wymaga wyższej kary, która będzie adekwatną karnoprawną reakcją na taki czyn (Sejm RP, 2022).

Omawiając tę problematykę, warto zwrócić uwagę na projekt poselski postów Lewicy, PSL-TD, KO i Polski 2050, który w lutym 2024 r. wpłynął do Sejmu. Jeśli zostałby on uchwalony, wprowadziłby znaczne zmiany w regulacji przestępstwa zgwałcenia. W ocenie Państwowej Komisji do spraw przeciwdziałania wykorzystaniu seksualnemu małoletnich poniżej lat 15, ważną inicjatywą jest próba wprowadzenia

do polskiego ustawodawstwa definicji przestępstwa zgwałcenia, bazującej na zgodzie wyrażonej przez osoby uczestniczące w akcie seksualnym.

W opinii wnioskodawców zmiana definicji zgwałcenia ma ułatwić ściganie przestępstw zgwałcenia, gdyż nie będzie konieczne dla ustalenia przez organy procesowe, czy osoba pokrzywdzona stawiała wyraźny opór wobec niechcianych przez nią zachowań seksualnych sprawcy (Sejm RP, 2024).

Wątpliwości zaś budzi wprowadzenie w opisie czynu zabronionego, że zgoda musi być „świadoma i dobrowolna”, a w ocenie Państwowej Komisji dodanie zaproponowanych w projekcie przymiotników jest nieuzasadnione (Sejm RP, 2024). Poza tym przyjęcie proponowanej w projekcie zmiany w zakresie definicji zgwałcenia może naruszać strukturę przestępstw określonych w art. 197 odnośnie do form kwalifikowanych. W sytuacji przyjęcia definicji zgwałcenia w brzmieniu zaproponowanym przez projektodawców przepis art. 197 § 4 kk – bez stosownej nowelizacji – straci rację bytu. Nie jest bowiem możliwe wyrażenie przez małoletniego poniżej lat 15 prawnie skutecznej zgody („świadomej i dobrowolnej”) na udział w akcie seksualnym. Poza tym, jeżeli przyjąć podniesienie zagrożenia karnego w typie podstawowym z art. 197 § 1 kk w brzmieniu zaproponowanym w projekcie, to doszłoby do wewnętrznej sprzeczności w przepisach dotyczących zgwałcenia, gdyż czyny w typie kwalifikowanym byłyby zagrożone niższą sankcją niż czyny w typie podstawowym. Przytoczone wnioski Państwowej Komisji (Sejm RP, 2024) są zbieżne z opiniami autorów niniejszego opracowania na ten temat.

Przestępstwo obcowania płciowego z małoletnim (art. 200 § 1 i 6 kk)

W przypadku art. 200 § 1 kk rodzajowym przedmiotem ochrony wspólnym dla wielu przestępstw seksualnych, jest także szeroko rozumiana wolność seksualna. Indywidualnym zaś przedmiotem ochrony jest zarówno swoboda podejmowania z rozeznaniem decyzji związanych z życiem płciowym, jak również obyczajność. Obyczajność jest tutaj rozumiana jako zapewnienie małoletniemu wolności od przykrych uczuć i doznań, obok ochrony innych dóbr prawnych, takich jak zdrowie fizyczne i psychiczne oraz prawidłowy rozwój dzieci i młodzieży, bowiem zbyt wczesna erotyzacja nie sprzyja ich ochronie (Wyrok SN z dnia 12 września 1997 r., V KKN 306/97).

Ochrona wolności seksualnej małoletniego polega na jej ochronie wówczas, gdy nie może on jeszcze podejmować i wyrażać swoich decyzji, a także wtedy, gdy z powodu niedojrzałości jego decyzje nie mogą być traktowane jako wystarczająco przemyślane (Stefański, 2023).

Znamię liczbowe użyte we wskazanym artykule nie budzi wątpliwości, gdyż małoletni poniżej lat 15 to taki małoletni, który w czasie czynu nie ukończył jeszcze 15 lat, a w razie wątpliwości co do jego wieku rozstrzygać powinna treść aktu urodzenia.

Nowelizacja zmkk2022 przewiduje w art. 200 § 1 kk podwyższenie górnej granicy ustawowego zagrożenia z 12 do 15 lat pozbawienia wolności oraz wprowadzenie § 6, zgodnie z którym skazując sprawcę, który popełnił przestępstwo określone w art. 200 § 1, 3 lub 4 kk wobec małoletniego poniżej lat 15, który w chwili czynu pozostawał w stosunku zależności od sprawcy, w szczególności pod jego pieczę, lub z wykorzystaniem krytycznego położenia małoletniego poniżej lat 15, sąd orzeka karę pozbawienia wolności przewidzianą za przypisane sprawcy przestępstwo w wysokości od dolnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę. Wprowadzenie tej regulacji ma na celu zwiększenie ochrony prawnokarnej przed czynami godzącymi w wolność seksualną w stosunku do pokrzywdzonych osób małoletnich, którzy pozostają w stosunku zależności od sprawcy lub z wykorzystaniem ich krytycznego położenia (Sejm RP, 2022).

Zdaniem Stowarzyszenia „Lex Super Omnia” (2022) oraz Rzecznika Praw Dziecka (2021) wymienione zmiany zasługują na aprobatę. Z kolei według zespołu ds. prawa karnego Stowarzyszenia Sędziów Polskich „Iustitia” (2021) – praktyka odnośnie do orzekania o odpowiedzialności karnej sprawców czynów zabronionych z art. 200 § 1 kk, zwłaszcza gdy polegają na dobrowolnym podejmowaniu czynności seksualnych przez osoby w zbliżonym wieku, przemawia przeciwko podwyższaniu sankcji karnej, jaka za czyn ten grozi. Zdaniem wspomnianego zespołu wystarczające jest orzekanie kar w granicach wyznaczonych dotychczasowymi przepisami, zgodnie z dyrektywami sądowego wymiaru kary, które muszą być przez sąd dostosowane do poziomu rozwoju i ewentualnej demoralizacji osób, które obcują płciowo z małoletnim poniżej 15 lat lub dopuszczają się względem takiego małoletniego innej czynności seksualnej (SSP „Iustitia”, 2021).

Poza tym nie jest w pełni zrozumiałe, dlaczego projektodawca zdecydował się na ujęcie pozostawiania małoletniego poniżej lat 15 w stosunku zależności od sprawcy lub wykorzystania jego krytycznego położenia jako okoliczności przesądzającej o obligatoryjnym nadzwyczajnym obostrzeniu kary, nie wprowadzając po prostu kwalifikowanego typu przestępstwa (art. 200 § 6 kk). Dodatkowe wprowadzenie § 6 wydaje się pożądane, jednak w tym zakresie przeprowadzić należałoby rzetelne konsultacje, a następnie prawidłowy proces legislacyjny. Sposób wraz z czasem na przedstawienie przez praktyków i teoretyków prawa uwag do projektowanych zmian, wymogów tych z całą pewnością nie spełnia (SSP „Iustitia”, 2021).

Przestępstwo *groomingu* (art. 200a § 1 kk)

Przestępstwo *groomingu* z art. 200a kk zostało wprowadzone na mocy zmkk2009 i obowiązuje od 8 czerwca 2010 r.

Polega ono na nawiązywanie za pomocą środków komunikacji elektronicznej kontaktów z małoletnim poniżej 15 r.ż. w celu dokonania na nim przestępstwa seksualnego (tj. obcowania płciowego, innej czynności seksualnej, zgwałcenia lub przestępstw związanych z pornografią).

Wprowadzenie tego przepisu wynikało z konieczności dostosowania polskiego prawa do postanowień Konwencji z Lanzarote. Artykuł 23 tej konwencji jest pierwszą w sferze aktów prawa miejscowego próbą reakcji na wzmagające się zjawisko wykorzystywania seksualnego dzieci przez osoby dorosłe poprzez nawiązywanie dzięki technologii komunikacyjnej kontaktu z nimi i doprowadzaniu do spotkania z nimi. Zgodnie z uzasadnieniem do zmkk2009 (Sejm RP, 2022) zjawisko określane jako *grooming* wiąże się z zachęceniem dziecka do udziału w czynności seksualnej, np. poprzez obietnicę nagrody, dyskusowanie na temat intymnych zachowań, prezentowanie treści o charakterze pornograficznym celem przełamania oporu/zahamowania w sferze seksualnej. Wykorzystanie dziecka w tym kontekście może przybierać różne formy, w tym obejmujące pornografię.

Rodzajowym przedmiotem ochrony w przypadku art. 200a kk jest również wolność seksualna i obyczajność. Zgodnie wyrokiem SN z dnia 23 lipca 2020 r. indywidualnym przedmiotem ochrony jest zarówno swobodna, wolna od błędów, możliwość podejmowania przez małoletniego decyzji mogących mieć znaczenie dla jego seksualności i prawidłowego rozwoju, jak i wolność od otrzymywania propozycji obcowania płciowego, poddania się lub wykonania innej czynności seksualnej lub udziału w produkowaniu lub utrwalaniu treści pornograficznych. Usprawiedliwieniem karygodności zachowań określonych w charakteryzowanym artykule jest wiek małoletniego – poniżej 15 lat, będący granicą wieku, od którego polskie prawo karne pozwala małoletniemu na prawnie skuteczne wyrażenie zgody na obcowanie płciowe lub inną czynność seksualną.

Ustawodawca w art. 200a rozróżnił dwa rodzaje przestępstwa *groomingu* zależnie od metody działania sprawcy. Paragraf 1 penalizuje nawiązanie kontaktu w celu spotkania za pomocą wprowadzenia w błąd, wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania sytuacji albo przy użyciu groźby bezprawnej. Paragraf 2 opisuje natomiast czyn popełniany w drodze otwartej perswazji z jednoczesnym zamiarem realizacji (postanowienie SN z dnia 23 listopada 2017 r., KK 227/17).

Niniejszy artykuł jest poświęcony jedynie przestępstwu z § 1, ponieważ został on zmieniony w ramach zmkk2022.

Paragraf 1 określa karalność za szczególny rodzaj przygotowania do przestępstw przeciw małoletnim poniżej 15 r.ż., tj. zgwałcenia (art. 197 § 4), obcowania płciowego, innej czynności seksualnej, prezentacji wykonania czynności seksualnej lub treści pornograficznych, udostępnienia takich materiałów lub przedmiotów (art. 200) a także produkowania lub utrwalania pornografii.

Na gruncie zmkk2022 w związku z uchyleniem pkt 2 w art. 197 § 3 i ujęciem znamienia „wobec małoletniego poniżej lat 15” w § 4 w treści art. 200a § 1 sformułowanie „w celu popełnienia przestępstwa określonego w art. 197 § 3 pkt 2” zostało zastąpione przez „w celu popełnienia przestępstwa określonego w art. 197 § 4” (Sejm RP, 2022). Zmiana w ramach zmkk2022 w art. 200a § 1 kk ma charakter redakcyjny, jednak w nowym ujęciu poszerzyła zakres przedmiotowy tego czynu zabronionego o działanie ze szczególnym okrucieństwem oraz zmieniła stronę podmiotową o następstwo w postaci ciężkiego uszczerbku na zdrowiu.

Proponowana zmiana art. 200a kk wydaje się jak najbardziej wskazana, jednak także i w tym zakresie należałoby przeprowadzić rzetelne konsultacje, a następnie proces legislacyjny (Sejm RP, 2022).

Inne zmiany nowelizacyjne w związku z przestępstwami seksualnymi na szkodę dzieci

Na szczególną uwagę zasługuje nowy przepis z art. 41a kk, który przewiduje zaostrenie środków reakcji prawnokarnej stosowanych względem sprawców przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, w szczególności związanych z seksualnym wykorzystaniem najmłodszych.

W dodanym § 1a zmieniono podstawę orzekania przedmiotowego środka z fakultatywnej na obligatoryjną, jeżeli taki wniosek złoży pokrzywdzony. Przepis ten wprost uzależnia orzeczenie przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, zakazu kontaktowania się z pokrzywdzonym, zakazu zbliżania się do pokrzywdzonego lub nakazu okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym od skazania za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej, tj. m.in. zgwałcenia czy obcowania płciowego z małoletnim. Możliwość orzeczenia zakazu lub nakazu nie jest uzależniona od rodzaju wymierzonej kary, wystarczające jest bowiem już samo skazanie na jakąkolwiek karę za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej. To rozwiązanie przenosi z sądu na pokrzywdzonego decyzję o możliwości zastosowania instytucji z omawianego artykułu. Sąd na podstawie

uchwalonego art. 41a § 1 a kk będzie związany treścią wniosku pokrzywdzonego, jeżeli taki zostanie złożony. Związanie sądu wnioskiem pokrzywdzonego może naruwać wątpliwości w zakresie niedopuszczalnego krępowania władzy sądowniczej, co z kolei może rodzić wątpliwości w zakresie nieproporcjonalnego ograniczenia prawa oskarżonego do sądu z art. 31 ust. 3 w zw. z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP (Sejm RP, 2022).

Z kolei zmiana dokonana w art. 41a § 2 kk rozszerza zakres stosowania środków reakcji prawnokarnej wobec sprawców przestępstw przeciwko wolności seksualnej. Przepis ten uzależnia orzeczenie obligatoryjnie zakazu przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, zakazu kontaktowania się z określonymi osobami, zakazu zbliżania się do określonych osób lub nakaz okresowego opuszczenia określonego miejsca pobytu bez zgody sądu, jak również nakaz okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym od skazania na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej lub obyczajności.

Ponadto zmiana w przepisie art. 105 kk sprowadza się do poszerzenia zakresu zastosowania zasady nieprzedawnienia karalności i wykonania sankcji karnej za przestępstwa określone w rozdziale XXV, popełnionych na szkodę małoletniego oraz przestępstwa z art. 197 § 4 kk, jeśli sprawca działał ze szczególnym okrucieństwem. Znowelizowany art. 105 kk w zakresie, w jakim odnosi się do art. 197 § 4 kk, stanowi wyjątek od reguły, że karalność przestępstwa i możliwość wykonania orzeczonej kary ustają z upływem czasu określonego w art. 101 i 103 kk. Wyjątku takiego nie stanowią przestępstwa wyszczególnione w rozdziale XXV, popełnione na szkodę małoletniego, ponieważ ustawodawca w art. 102 § 4 kk wyłączył tego rodzaju przestępstwa spod przedawnienia karalności i także wykonania kary zgodnie z art. 105 pkt 4 kk. Zgodnie z opinią Kancelarii Senatu (Senat RP, 2022) „dodawane w art. 105 kk pkt 3–6 należy przerehabilitować z uwagi na nieuwzględnienie kolejności przepisów, do których odnoszą się poszczególne punkty oraz zbędne, dwukrotne przywoływanie art. 197 § 4 lub 5 kk w odrębnych jednostkach redakcyjnych” (s. 10). Zdaniem natomiast Krakowskiego Instytutu Prawa Karnego (2022): „niezrozumiały i całkowicie przypadkowy jest dobór katalogu przestępstw z art. 105 kk, w przypadku których nie mogą być stosowane przepisy o przedawnieniu” (s. 26).

Zmiana w przepisie art. 107 § 1 kk regulującym zatarcie skazania z mocy prawa ma charakter dostosowawczy i polega na wyeliminowaniu kary 25 lat pozbawienia wolności z ustawowego katalogu kar określonego w art. 32 kk. Przepis ów stanowi, że w przypadku skazania na karę pozbawienia wolności zatarcie skazania następuje z mocy prawa z upływem 10 lat od wykonania lub darowania kary albo od

przedawnienia jej wykonania. Odnośnie do kary dożywotniego pozbawienia wolności bieg terminu zatarcia skazania nie biegnie z upływem 10 lat od „uznania jej za wykonaną”.

Część empiryczna

Charakterystyka grupy badawczej

Respondentami była grupa 236 studentów polskich uczelni. Wśród ankietowanych przeważali studenci Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie (ok. 41%) i Uniwersytetu Warszawskiego (ok. 14%).

Grupa badawcza składała się w 35% z mężczyzn i 65% z kobiet. Należy zwrócić uwagę, że 58% studentów Polsce to kobiety (Knapińska, 2022). Zatem można uznać, że grupa ankietowanych jest reprezentatywna pod względem płci.

Wiek ankietowanych mieścił się w przedziale 18–52 lat. Mediana wieku wynosiła 21 lat, a średnia – 22 lata.

Deklarowane przez ankietowanych kierunki studiów były różnorodne. Należały do nich kierunki psychologiczno-pedagogiczne, informatyczne, językowe, ekonomiczne, medyczne, inżynieryjne, a także bezpieczeństwo wewnętrzne i prawo. Niejednorodność grupy badawczej wynika z dążenia do zebrania jak najszerzej grupy respondentów. Jednocześnie ankietowanie studentów różnych kierunków sprzyja zbadaniu tego środowiska jako całości, zamiast np. jedynie studentów kierunków ścisłych.

Metodyka badania

Dane do niniejszego opracowania zostały zebrane za pomocą formularza ankietowego w aplikacji Microsoft Forms. Link do formularza został przesłany do losowo wybranych grup studentów.

Ankieta zawierała kafenię 34 pytań i składała się z dwóch segmentów. Pierwszy z nich dotyczył informacji o respondencie, takich jak jego płeć, wiek, uczelnia i kierunek studiów. Druga część formularza zawierała pytania o opinię respondentów, jaka powinna być najniższa i najwyższa możliwa do wymierzenia kary za:

1. zgwałcenie małoletniego poniżej 15 lat (art. 197 § 4 kk);
2. zgwałcenie ze szczególnym okrucieństwem lub z następstwem ciężkiego uszczerbku na zdrowiu (art. 197 § 4 kk);
3. zgwałcenie małoletniego ze szczególnym okrucieństwem lub z następstwem ciężkiego uszczerbku na zdrowiu (art. 197 § 4 kk);

4. zgwałcenie, którego następstwem jest śmierć człowieka (art. 197 § 5 kk);
5. zgwałcenie małoletniego, którego następstwem jest jego śmierć (art. 197 § 5 kk);
6. obcowanie płciowe z małoletnim poniżej lat 15 (art. 200 § 1 kk);
7. doprowadzenie małoletniego poniżej lat 15 do poddania się albo do wykonania innej czynności seksualnej (art. 200 § 1 kk);
8. nawiązanie za pomocą systemu teleinformatycznego kontaktu z małoletnim poniżej lat 15 poprzez wprowadzenie go w błąd, wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania sytuacji albo przy użyciu groźby bezprawnej w celu spotkania z nim i obcowania płciowego (art. 200a § 1 kk);
9. nawiązanie za pomocą systemu teleinformatycznego kontaktu z małoletnim poniżej lat 15 poprzez wprowadzenie go w błąd, wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania sytuacji albo przy użyciu groźby bezprawnej w celu spotkania i zgwałcenia go lub doprowadzenia go do poddania się innej czynności seksualnej albo do wykonania takiej czynności (art. 200a § 1 kk);
10. nawiązanie za pomocą systemu teleinformatycznego kontaktu z małoletnim poniżej lat 15 poprzez wprowadzenie go w błąd, wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania sytuacji albo przy użyciu groźby bezprawnej w celu spotkania i prezentacji mu treści pornograficznych lub przedmiotów mających taki charakter lub zaprezentowania mu wykonania czynności seksualnej w celu swojego zaspokojenia seksualnego lub zaspokojenia seksualnego innej osoby (art. 200a § 1 kk);
11. nawiązanie za pomocą systemu teleinformatycznego kontaktu z małoletnim poniżej lat 15 poprzez wprowadzenie go w błąd, wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania sytuacji albo przy użyciu groźby bezprawnej w celu spotkania i produkowania lub utrwalania treści pornograficznych (art. 200a § 1 kk).

Formularz umożliwiał wybór odpowiedzi spośród zamkniętego zestawu wariantów. Uwzględniono w nim również karę śmierci, która nie występuje obecnie w polskim porządku prawnym. Uzasadnieniem umieszczenia takiej opcji było sprawdzenie opinii respondentów w zakresie hipotetycznej możliwości wprowadzenia do katalogu kar tak surowej sankcji za przestępstwa seksualne na szkodę dzieci.

Ponadto w formularzu ankietowym zadano pytania o podwyższenie obecnej granicy ochrony małoletnich (15 lat) w zakresie przestępstw z art. 197 § 4, art. 200 § 1 i art. 200a § 1 kk.

Jednocześnie w celu ułatwienia odpowiedzi na postawione pytania i ujednocznieniu wyników podano definicje: zgwałcenia, innej czynności seksualnej, szczególnego okrucieństwa i ciężkiego uszczerbku na zdrowiu.

Wyniki badań sondażowych

Tabela 1

Wskazania w procentach najniższych i najwyższych kar za przestępstwo z art. 197 § 4 kk

Przestępstwo	Zgwałcenie małoletniego poniżej lat 15	
	najniższa	najwyższa
Kara możliwa do wymierzenia		
6 mies. pw	0,0	0,0
rok pw	0,4	0,0
2 lata pw	2,6	0,0
3 lata pw	2,2	0,0
5 lat pw	7,0	0,0
8 lat pw	10,9	0,4
10 lat pw	15,3	2,6
15 lat pw	13,1	6,0
20 lat pw	11,4	6,4
25 lat pw	12,7	12,0
30 lat pw	10,5	9,9
dożywotnie pw	13,1	48,9
kara śmierci	0,9	13,7

Tabela 2

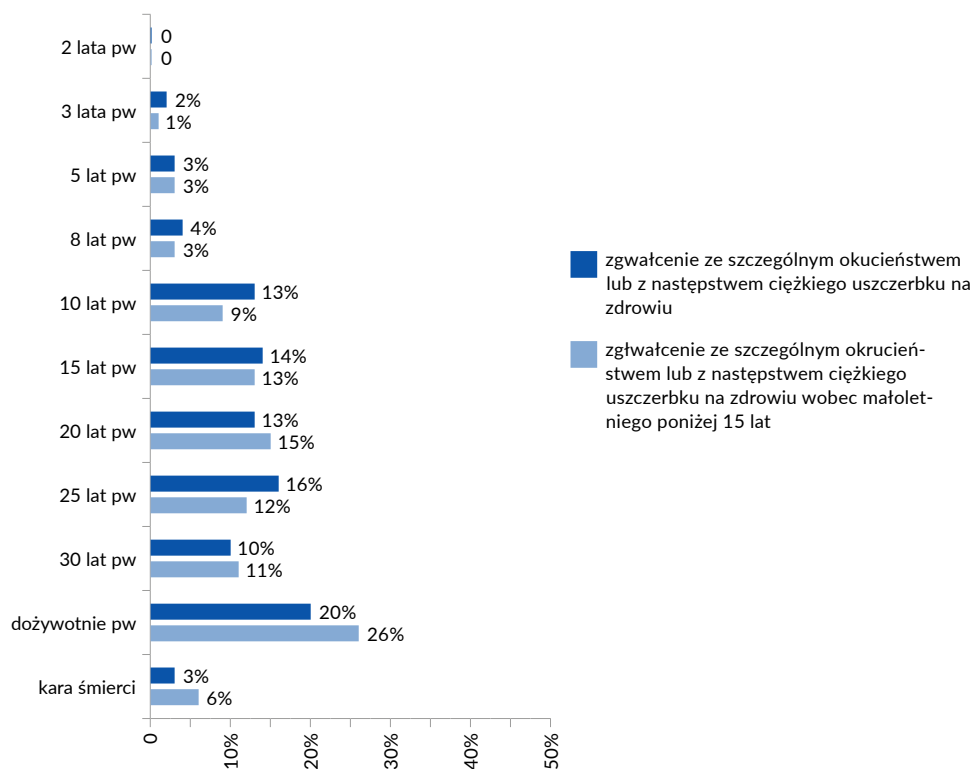
Wskazania w procentach najniższych i najwyższych kar za przestępstwo z art. 197 § 4 kk

Przestępstwo	Zgwałcenie ze szczególnym okrucieństwem lub z następstwem ciężkiego uszczerbku na zdrowiu			
	ogólnie		małoletniego poniżej 15 lat	
	najniższa	najwyższa	najniższa	najwyższa
Kara możliwa do wymierzenia				
2 lata pw	0,4	0,0	0,4	0,0
3 lata pw	2,2	0,0	0,9	0,0
5 lat pw	3,0	0,0	3,1	0,0
8 lat pw	3,9	0,0	2,6	0,0
10 lat pw	13,5	1,3	9,2	0,4
15 lat pw	13,9	2,2	12,7	3,0
20 lat pw	13,0	3,9	15,4	2,2
25 lat pw	16,1	4,3	11,8	4,8
30 lat pw	10,0	13,9	11,4	13,4
dożywotnie pw	20,4	55,4	26,3	52,8
kara śmierci	3,5	19,0	6,1	23,4

Rysunek 1

Porównanie najniższej kary za zgwałcenie ze szczególnym okrucieństwem lub z następstwem ciężkiego uszczerbku na zdrowiu ogólnie oraz wobec małoletniego poniżej 15 lat (art. 197 § 4 kk)

Najniższa kara za zgwałcenie ze szczególnym okrucieństwem lub z następstwem ciężkiego uszczerbku na zdrowiu

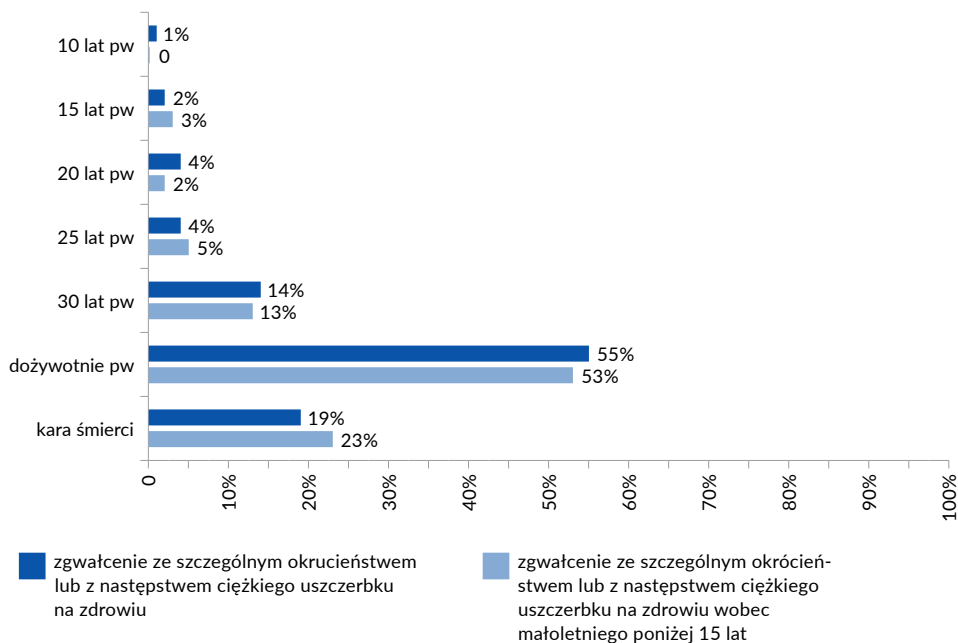

Według respondentów najniższą karą za zgwałcenie ze szczególnym okrucieństwem lub z następstwem ciężkiego uszczerbku na zdrowiu zarówno wobec małoletniego, jak i wobec tego uszczegółowienia powinna być kara dożywotniego pozbawienia wolności (odpowiednio, 26% i 20%).

Rysunek 2

Porównanie najwyższej kary za zgwałcenie ze szczególnym okrucieństwem lub z następstwem ciężkiego uszczerbku na zdrowiu ogólnie i wobec małoletniego poniżej 15 lat (art. 197 § 4 kk)

Najwyższa kara za zgwałcenie ze szczególnym okrucieństwem lub z następstwem ciężkiego uszczerbku na zdrowiu

Ponad połowa respondentów w obydwu przypadkach (53% i 55%) uznała, że najwyższą karą za zgwałcenie ze szczególnym okrucieństwem lub z następstwem ciężkiego uszczerbku na zdrowiu powinna być kara dożywotniego pozbawienia wolności. Drugą postulowaną w tym zakresie opcją było wprowadzenie kary śmierci (23% i 19%) za wskazane czyny.

Tabela 3

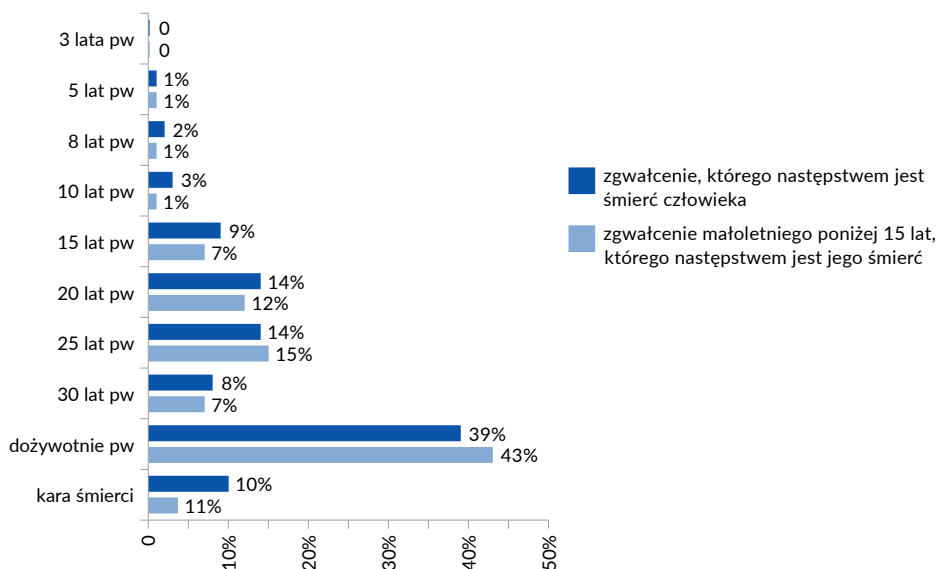
Wskazania w procentach najniższych i najwyższych kar za wskazane przestępstwa z art. 197 § 5 kk

Przestępstwo	Zgwałcenie, którego następstwem jest śmierć			
	ogólnie		małoletniego poniżej 15 lat	
	najniższa	najwyższa	najniższa	najwyższa
Kara możliwa do wymierzenia				
2 lata pw	0,0	0,0	0,0	0,0
3 lata pw	0,4	0,0	0,4	0,0
5 lat pw	1,3	0,0	1,3	0,0
8 lat pw	1,8	0,0	1,3	0,0
10 lat pw	2,6	0,4	1,3	0,0
15 lat pw	9,2	0,9	7,4	0,9
20 lat pw	14,0	0,0	11,8	0,0
25 lat pw	14,5	2,6	15,3	2,6
30 lat pw	7,9	4,8	6,6	3,0
dożywotnie pw	38,6	63,6	43,2	61,9
kara śmierci	9,6	27,7	11,4	31,6

Rysunek 3

Porównanie najniższej kary za zgwałcenie, którego następstwem jest śmierć człowieka ogólnie i małoletniego poniżej 15 lat (art. 197 § 5 kk)

Najniższa kara za zgwałcenie, którego następstwem jest śmierć

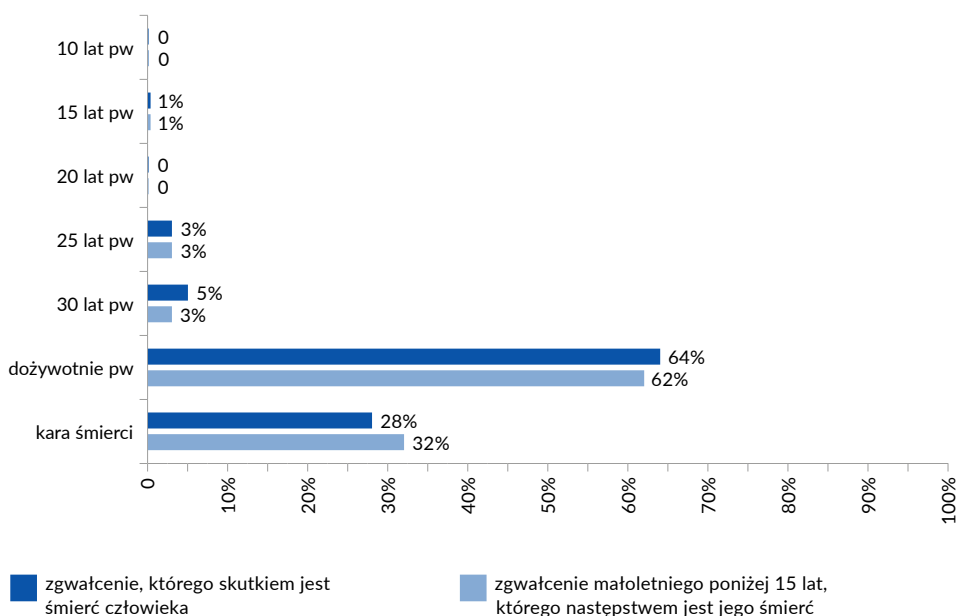

Zdaniem ankietowanych w obu przypadkach najniższą karą za zgwałcenie, którego następstwem jest śmierć człowieka, powinna być kara dożywotniego pozbawienia wolności (43% i 39%), a w dalszej kolejności kara 25 i 20 lat pozbawienia wolności.

Rysunek 4

Porównanie najwyższej kary za zgwałcenie, którego następstwem jest śmierć człowieka ogólnie i wobec małoletniego poniżej 15 lat (art. 197 § 5 kk)

Najwyższa kara za zgwałcenie, którego następstwem jest śmierć

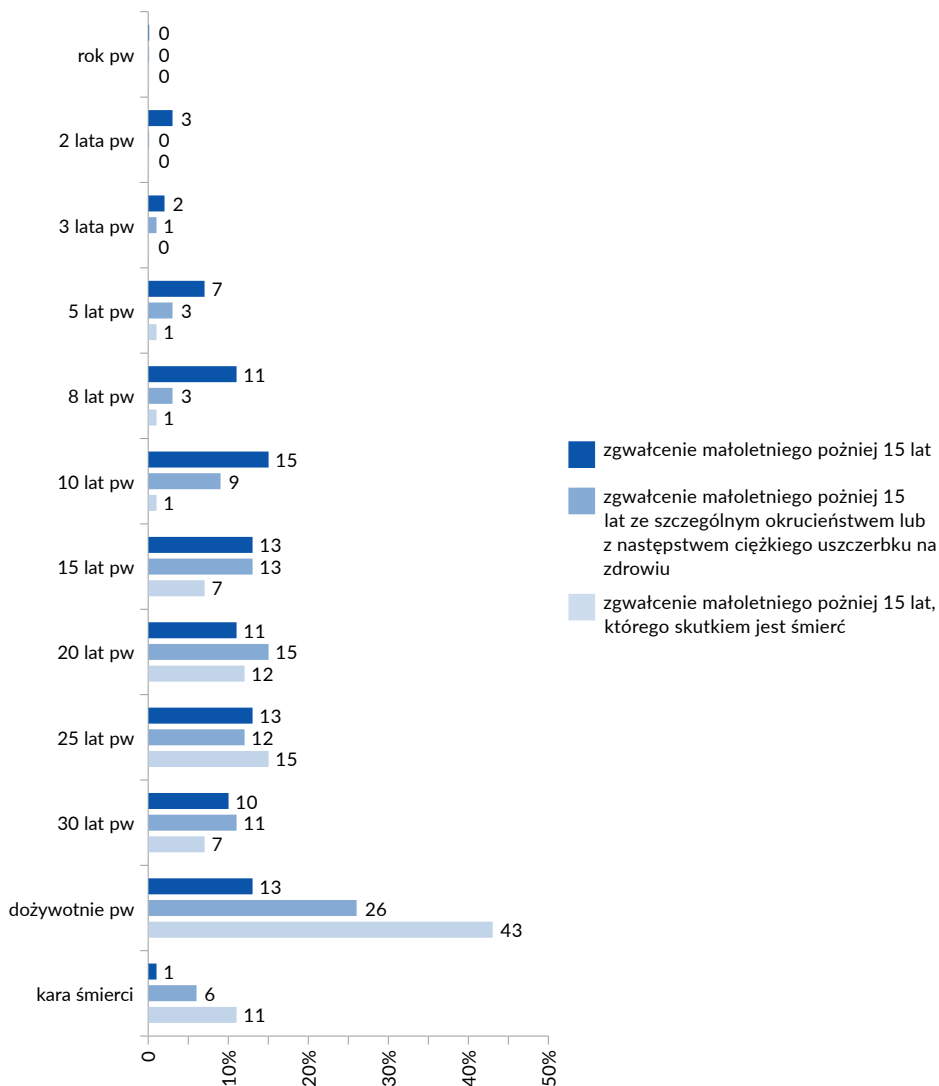

W zakresie pytania respondentów o najwyższą karę za zgwałcenie, którego następstwem jest śmierć, w obydwu przypadkach zdecydowana większość (62% i 64%) opowiedziała się za karą dożywotniego pozbawienia wolności. Bardzo często (32% i 28%) wskazywano też na konieczność wprowadzenia kary śmierci jako najwyższej możliwej do wymierzenia kary w tym przedmiocie.

Rysunek 5

Porównanie najniższej kary za zgwałcenie małoletniego poniżej 15 lat (art. 197 § 4 i art. 197 § 5 kk)

Najniższa kara za zgwałcenie małoletniego poniżej 15 lat

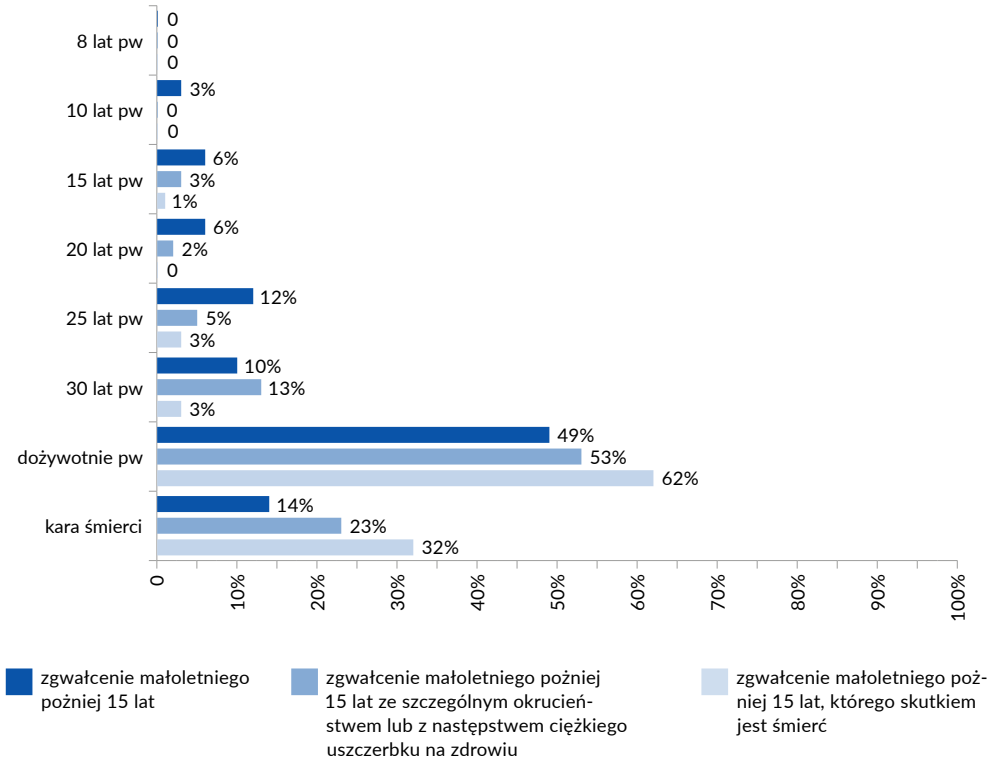

Według ankietowanych najniższą karą za zgwałcenie małoletniego poniżej 15 lat powinna być kara 10 lat pozbawienia wolności (15%). Z kolei za jego zgwałcenie w obydwu typach kwalifikowanych karą powinno być dożywotnie pozbawienie wolności (26% i 43%).

Rysunek 6

Porównanie najwyższej kary za zgwałcenie małoletniego poniżej 15 lat (art. 197 § 4 i art. 197 § 5 kk)

Najwyższa kara za zgwałcenie małoletniego poniżej 15 lat

We wszystkich trzech przypadkach zgwałcenia małoletniego ankietowani zgodnie wskazali karę dożywotniego pozbawienia wolności jako najbardziej adekwatną (49%, 53% i 62%). Na drugim miejscu uplasowało się wprowadzenie kary śmierci z dość dużą liczbą wskazań (14%, 23% i 32%).

Tabela 4

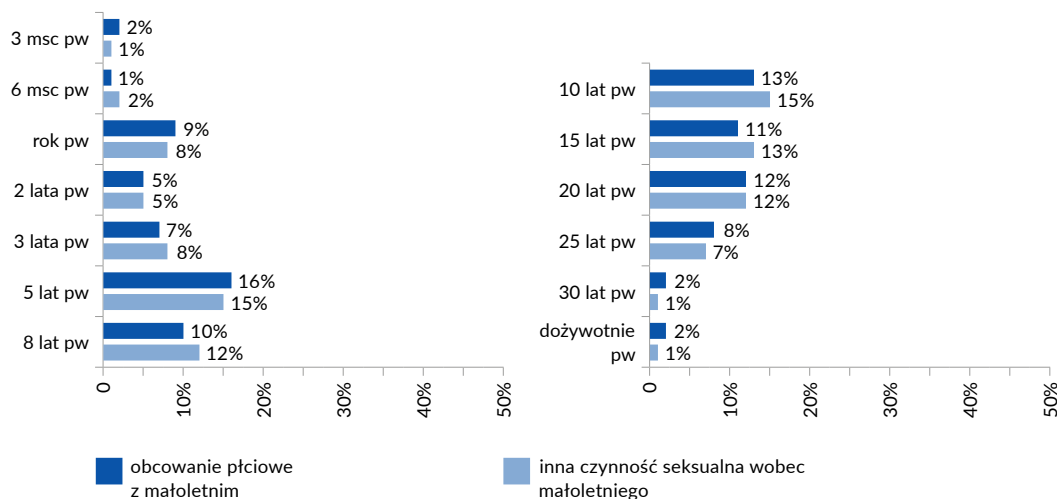
Wskazania w procentach najniższych i najwyższych kar za wskazane przestępstwa z art. 200 § 1 kk

Przestępstwo	Obcowanie płciowe z małoletnim poniżej lat 15		Doprowadzenie małoletniego poniżej lat 15 do innej czynności seksualnej		
	Kara możliwa do wymierzenia	najniższa	najwyższa	najniższa	najwyższa
3 mies. pw		1,9	0,0	1,0	0,0
6 mies. pw		1,4	0,0	2,4	0,0
rok pw		9,1	0,0	7,8	0,0
2 lata pw		5,3	1,0	5,4	0,0
3 lata pw		7,2	2,9	7,8	4,3
5 lat pw		16,3	5,3	14,6	4,3
8 lat pw		10,1	3,8	11,7	4,8
10 lat pw		13,5	7,2	14,6	7,7
15 lat pw		11,1	10,0	12,7	7,7
20 lat pw		11,5	12,9	12,2	16,4
25 lat pw		7,7	11,5	6,8	17,4
30 lat pw		2,4	14,8	1,5	13,5
dożywotnie pw		2,4	28,2	1,5	20,8
kara śmierci		0,0	2,4	0,0	2,9

Rysunek 7

Porównanie najniższej kary za obcowanie płciowe i inną czynność seksualną z małoletnim poniżej 15 lat (art. 200 § 1 kk)

Najniższa kara za obcowanie płciowe i inną czynność seksualną z małoletnim

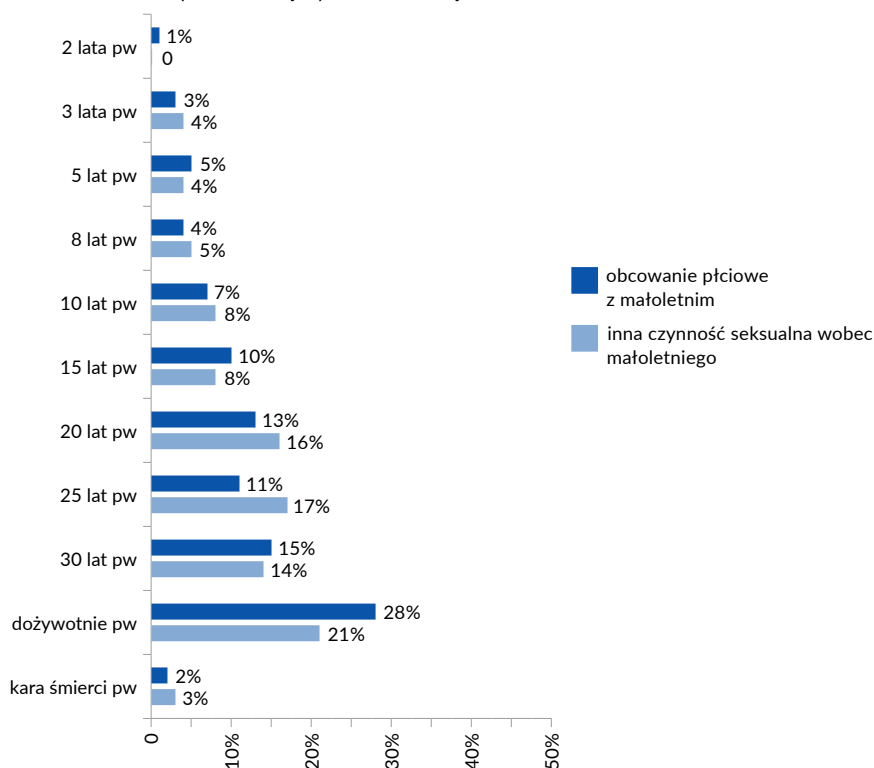

Według respondentów najniższą karą za obcowanie płciowe a inną czynność seksualną z małoletnim powinna być kara 5 lat pozbawienia wolności (16% i 15%). Również na poziomie 15% uplasowała się kara 10 lat pozbawienia wolności dla innej czynności seksualnej.

Rysunek 8

Porównanie najwyższej kary za obcowanie płciowe i inną czynność seksualną z małoletnim poniżej 15 lat (art. 200 § 1 kk)

Najwyższa kara za obcowanie płciowe i inną czynność seksualną z małoletnim

Największy odsetek respondentów opowiedział się za karą dożywotniego pozbawienia wolności jako najwyższą karą za obcowanie płciowe i inną czynnością seksualną (28% i 21%). W drugiej kolejności ankietowani opowiedzieli się za karą 30 lat pozbawienia wolności w przypadku kary za obcowanie płciowe (15%) oraz 25 lat pozbawienia wolności w przypadku kary za inną czynność seksualną (17%).

Tabela 5

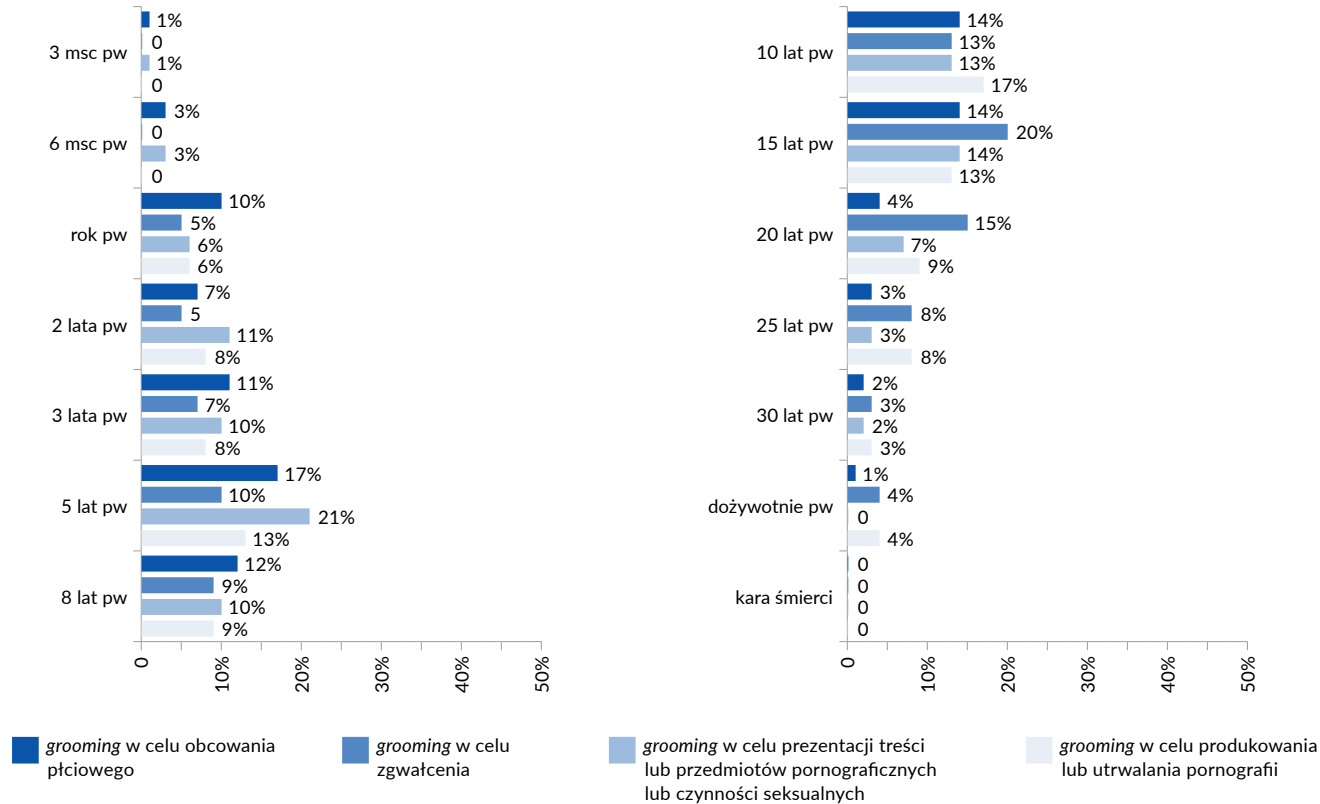
Wskazania w procentach najniższych i najwyższych kar za wskazane przestępstwa z art. 200a § 1 kk

Przestępstwo	Grooming w celu:							
	obcowania płciowego		zgwałcenia lub innej czynności seksualnej		prezentacji treści pornograficznych		produkcji lub utrwalania treści pornograficznych	
	najniższa	najwyższa	najniższa	najwyższa	najniższa	najwyższa	najniższa	najwyższa
3 mies. pw	0,9	0,0	0,4	0,0	0,9	0,0	0,4	0,0
6 mies.pw	3,5	0,4	0,4	0,0	2,6	0,0	0,4	0,0
rok pw	10,4	0,0	4,7	0,0	5,7	0,9	6,0	0,0
2 lata pw	7,4	0,9	4,7	0,0	11,4	0,4	8,1	0,4
3 lata pw	11,3	6,0	6,8	2,1	9,6	1,3	8,1	1,3
5 lat pw	17,3	10,3	10,3	4,7	20,5	10,7	12,8	6,8
8 lat pw	11,7	5,1	9,0	3,4	9,6	6,4	9,4	5,6
10 lat pw	13,9	11,1	13,2	5,5	13,1	12,4	17,1	7,7
15 lat pw	14,3	15,4	20,1	8,9	14,0	16,3	13,2	11,1
20 lat pw	3,9	12,0	14,5	8,5	6,6	12,0	8,5	13,7
25 lat pw	3,0	13,7	7,7	17,0	3,5	13,7	8,1	14,5
30 lat pw	1,7	9,8	3,4	11,9	2,2	9,0	3,4	11,5
dożywotnie pw	0,9	12,8	4,3	32,8	0,4	15,9	3,8	23,9
kara śmierci	0,0	2,6	0,4	5,1	0,0	0,9	0,4	3,4

Rysunek 9

Porównanie najniższej kary za grooming w zależności od celu (art. 200a § 1 kk)

Najniższa kara za grooming

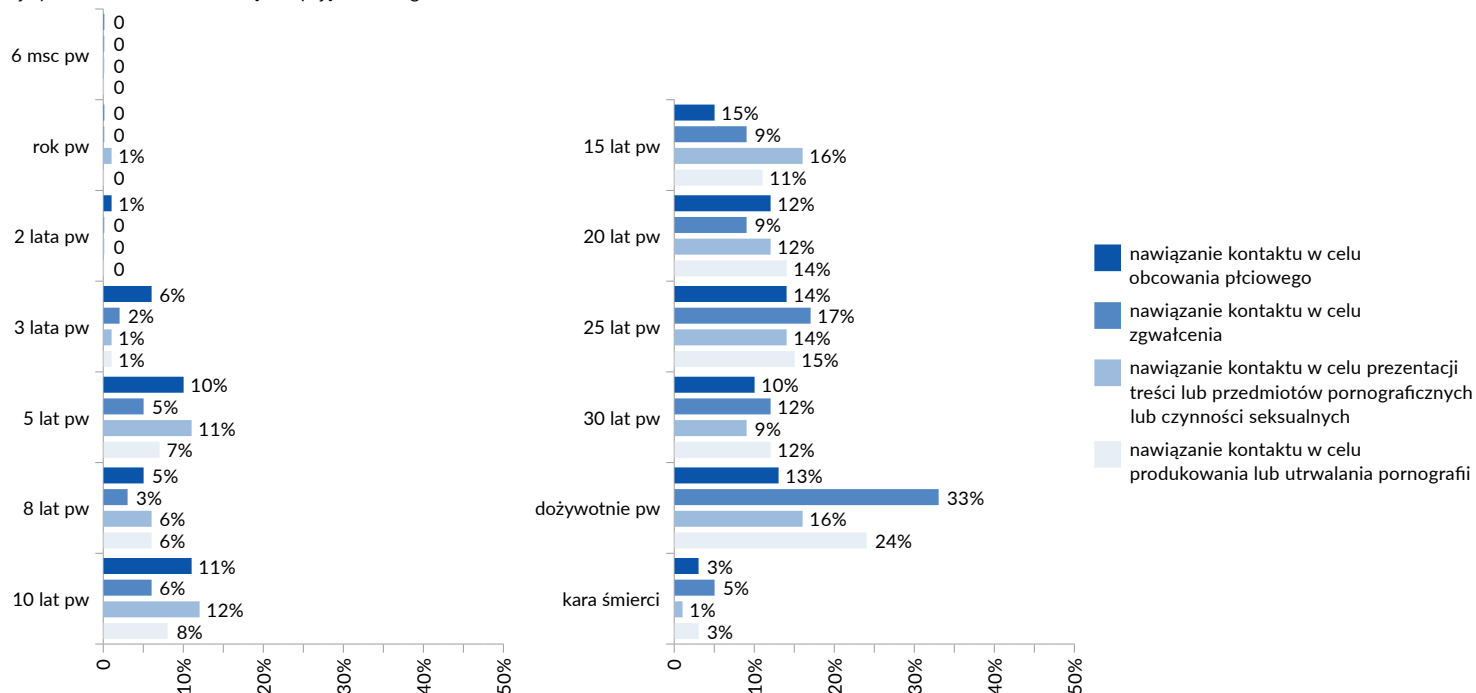

Z zestawienia wynika, że najniższą karą za elektroniczną „korupcję małoletniego” w celu obcowania płciowego powinna być kara 5 lat pozbawienia wolności (17%). Tę samą karę wskazała największa liczba ankietowanych (21%) w zakresie działania w celu prezentacji treści pornograficznych/przedmiotów o takim charakterze lub czynności seksualnej. Preferowaną najniższą karą za nawiązanie kontaktu w celu zgwałcenia była kara 15 lat pozbawienia wolności (20%). W zakresie *groomingu* w celu produkowania lub utrwalania pornografii najniższą karą według ankietowanych powinna być kara 10 lat pozbawienia wolności (17%).

Rysunek 10

Porównanie najwyższej kary za grooming w zależności od celu (art. 200a § 1 kk)

Najwyższa kara za elektroniczną korupcję nieletniego

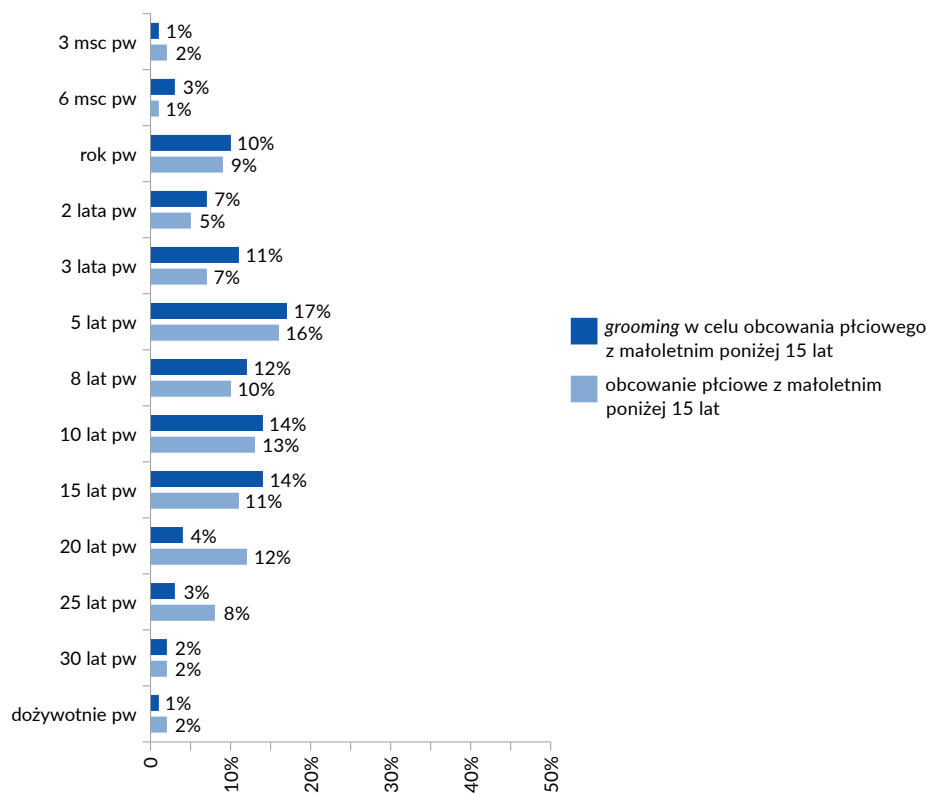

Najwyższą preferowaną karą za elektroniczną „korupcję małoletniego” w celu zgwałcenia i w celu produkowania lub utrwalania pornografii była kara dożywotniego pozbawienia wolności (33% i 24%). Odnośnie do nawiązania kontaktu z małoletnim w celu prezentacji treści/przedmiotów o charakterze pornograficznym lub czynności seksualnych respondenci w głównej mierze opowiedzieli się za karą 15 lat pozbawienia wolności (16%) a w drugiej kolejności za karą dożywotniego pozbawienia wolności (16%). Podobnie sytuacja wygląda w zakresie nawiązania kontaktu z małoletnim w celu obcowania płciowego. Również tutaj przeważała kara 15 lat pozbawienia wolności (15%).

Rysunek 11

Porównanie najniższej kary za obcowanie płciowe z małoletnim a grooming w tym celu (art. 200 § 1 i art. 200a § 1 kk)

Najniższa kara za obcowanie płciowe z małoletnim poniżej 15 lat i *grooming* w tym celu

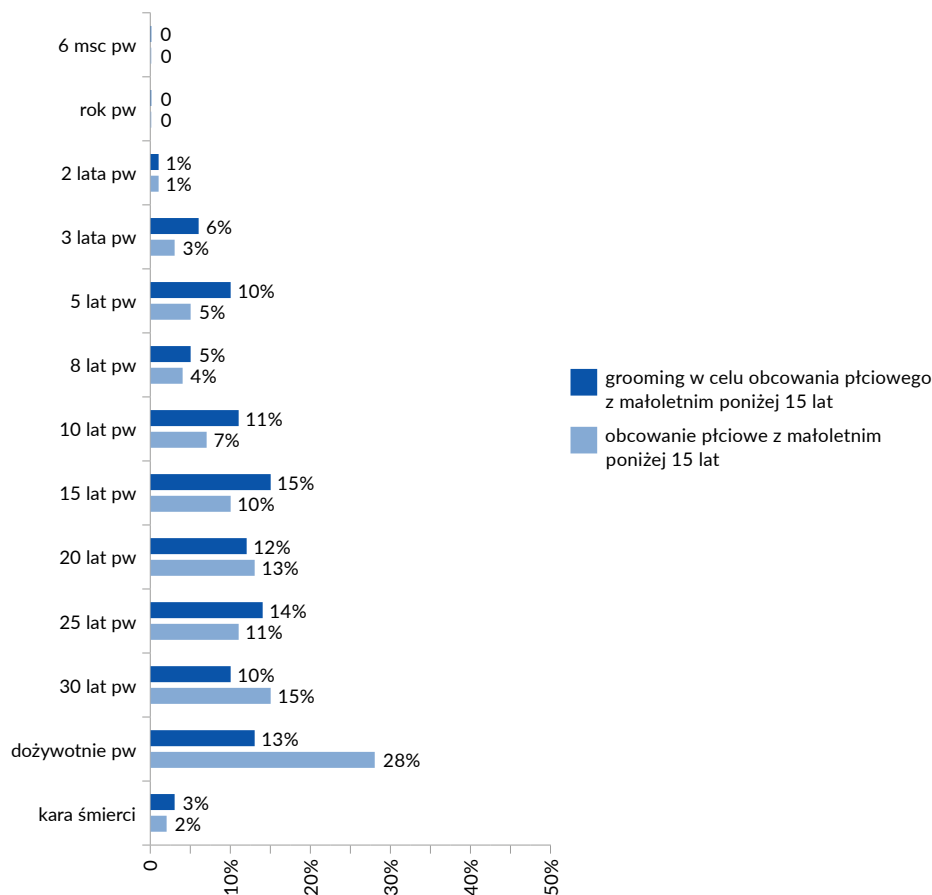
Najpopularniejszym wskazaniem w kwestii najniższej kary za obcowanie płciowe okazała się kara 5 lat pozbawienia wolności (16%). Ta sama sankcja jako najczęściej wybierana przez respondentów odnosi się do nawiązania kontaktu elektronicznego

w celu obcowania płciowego (17%). Wysokie wyniki można także zaobserwować odnośnie do kary 10 lat pozbawienia wolności dla obydwu porównywanych przestępstw oraz kary 15 lat pozbawienia wolności za nawiązywanie kontaktu z małoletnim.

Rysunek 12

Porównanie najwyższej kary za obcowanie płciowe z małoletnim a grooming w tym celu (art. 200 § 1 i art. 200a § 1 kk)

Najwyższa kara za obcowanie płciowe z małoletnim poniżej 15 lat i grooming w tym celu

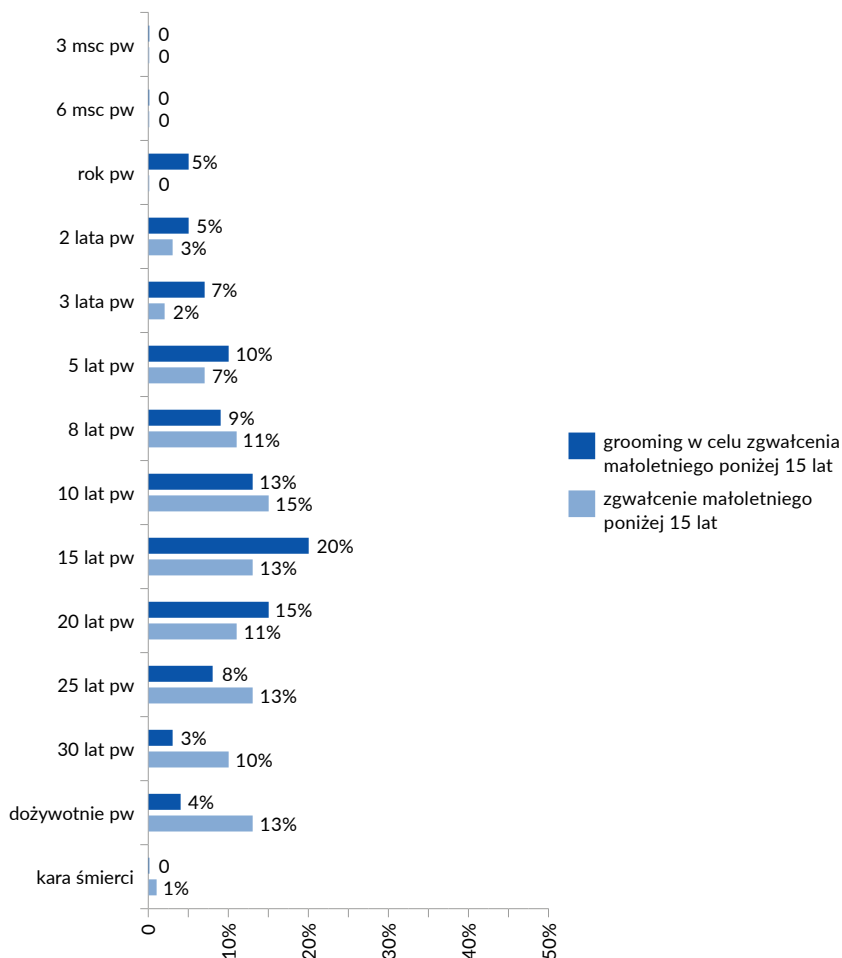

W przypadku najwyższej kary za wskazane przestępstwa daje się zauważyć wyraźną różnicę wyników. W przypadku obcowania płciowego najpopularniejszą karą jest dożywotnie pozbawienie wolności (28%). Z kolei kontakt elektroniczny w tym celu wskazało jedynie 13% ankietowanych. Najczęściej wskazywaną karą za grooming w celu obcowania płciowego była kara 15 lat pozbawienia wolności (15%).

Rysunek 13

Porównanie najniższej kary za zgwałcenie małoletniego a grooming w tym celu (art. 197 § 4 kk i art. 200a § 1 kk)

Najniższa kara za zgwałcenie małoletniego poniżej 15 lat i grooming w tym celu

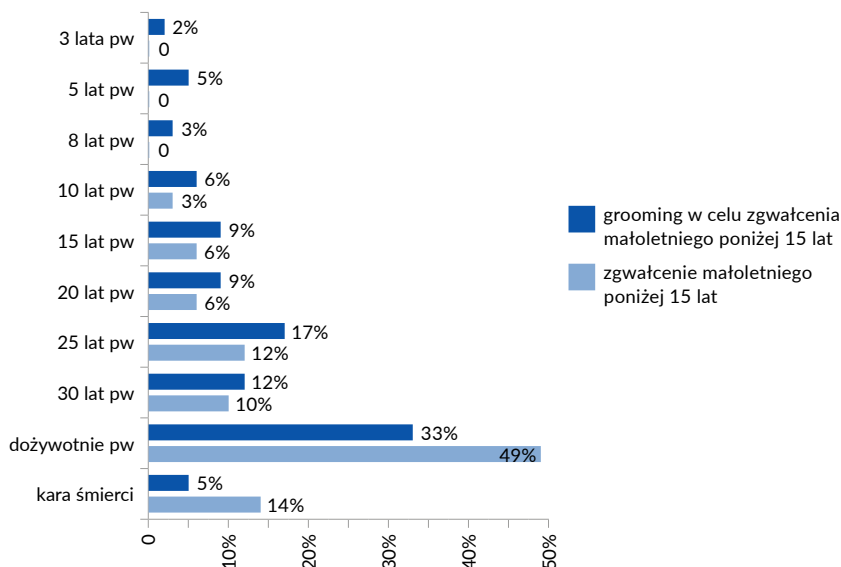

Najniższą karą za nawiązanie kontaktu w celu zgwałcenia była kara 15 lat pozbawienia wolności (20%). W przypadku zgwałcenia najczęściej wskazywaną sankcją było 10 lat pozbawienia wolności (15%). Należy jednak zwrócić uwagę, że dużą liczbę wskazań uzyskały wyższe kary (15 lat pozbawienia wolności – 13%, 20 lat – 11%, 25 lat – 13%, 30 lat – 10% i dożywotnie pozbawienie wolności – 13%).

Rysunek 14

Porównanie najwyższej kary za zgwałcenie małoletniego a grooming w tym celu (art. 197 § 4 kk i art. 200a § 1 kk)

Najwyższa kara za zgwałcenie małoletniego poniżej 15 lat i grooming w tym celu

Zdaniem respondentów w przypadku obydwu porównywanych przestępstw głównie wskazywaną jako najwyższą karą jest dożywotnie pozbawienie wolności. Należy jednak zwrócić uwagę na znaczną różnicę wskazań (49% i 33%). Dla przestępstwa *groomingu* na drugim miejscu uplasowała się kara 25 lat pozbawienia wolności (17%) a dla przestępstwa zgwałcenia – kara śmierci (14%).

Tabela 6

Wskazania w procentach zasadności zmiany granicy ochrony 15 lat w przypadku przestępstw z art. 197 § 4 kk i art. 200 § 1 kk

Przestępstwo	Zgwałcenie małoletniego poniżej lat 15 (art. 197 § 4 kk)	Obcowanie płciowe z małoletnim poniżej lat 15 (art. 200 § 1 kk)	Doprowadzenie małoletniego poniżej lat 15 do innej czynności seksualnej (art. 200 § 1 kk)
nie, 15 lat to właściwa granica	30,6	40,5	38,6
tak, do 16 lat	28,1	28,4	29,2
tak, do 17 lat	16,2	16,7	14,4
tak, do 18 lat	25,1	14,4	17,8

Tabela 7

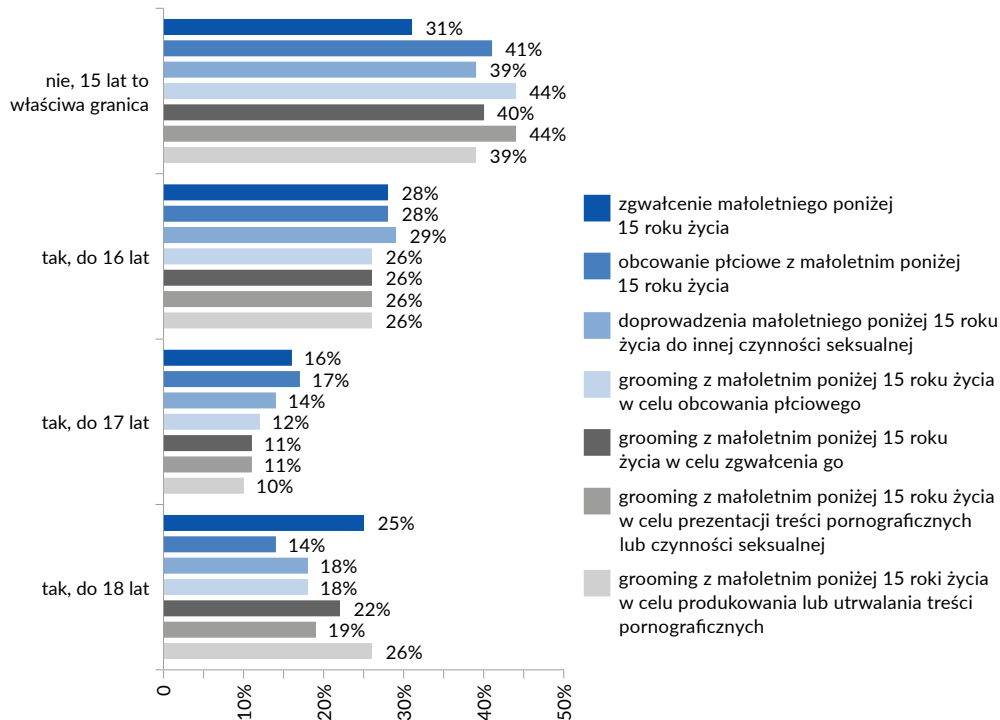
Odsetki wskazań zasadności zmiany granicy ochrony 15 lat w przypadku przestępstwa z art. 200a § 1 kk w zależności od celu sprawcy

Przestępstwo	Grooming w celu			
	obcowania płciowego	zgwałcenia lub innej czynności seksualnej	prezentacji treści lub przedmiotów pornograficznych lub czynności seksualnej	produkcji lub utrwalania treści pornograficznych
nie, 15 lat to właściwa granica	44,3	40,4	44,3	38,6
tak, do 16 lat	25,5	26,4	25,5	25,8
tak, do 17 lat	12,3	11,1	11,5	9,7
tak, do 18 lat	17,9	22,1	18,7	25,8

Rysunek 15

Propozycja podwyższenia wieku ochrony małoletnich dla poszczególnych przestępstw (art. 197 § 4 kk, art. 200 § 1 kk i art. 200a § 1 kk)

Podwyższenie wieku ochrony małoletnich

Dla wszystkich wyróżnionych przestępstw największa grupa ankietowanych zgodnie stwierdziła, że obecna granica ochrony wynosząca 15 lat jest właściwa i nie należy jej podwyższać. Chociaż w przypadku przestępstwa zgwałcenia różnica jest niewielka i wynosi tylko 3% na rzecz zachowania *status quo* względem podwyższenia wieku ochrony do 16 lat.

Badania statystyczne kar wymierzanych przez sądy

W tym punkcie zaprezentowano statystykę kar wymierzanych przez sądy za przestępstwa z art. 197 § 3 pkt 2, 200 § 1 i 200a § 1 kk w latach 2016–2020.

Dane wzięte do opracowania pochodziły z opracowania Ministerstwa Sprawiedliwości „Prawomocnie skazani dorośli wg rodzajów przestępstw i wymiaru kary - czyn główny” za lata 2008–2020.

Należy zwrócić uwagę, że przed Zmkk2022 zgwałcenie małoletniego było umieszczone w art.197 § 3 pkt 2 kk, dlatego zawarto ten przepis w miejsce art. 197 § 4.

Tabela 8

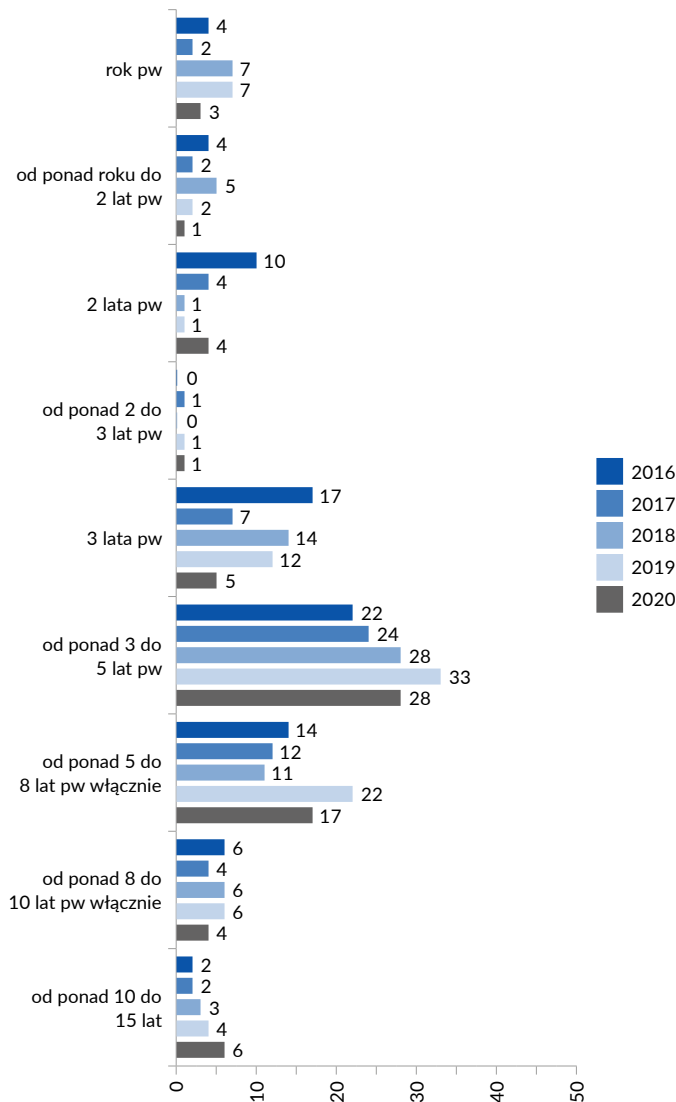
Liczba skazanych za przestępstwo z art.197 § 3 pkt 2 kk według kar w latach 2016–2020

Wymierzona kara	2016 r.	2017 r.	2018 r.	2019 r.	2020 r.
1 rok pw	4	2	7	7	3
od ponad 1 roku do 2 lat pw	4	2	5	2	1
2 lata pw	10	4	1	1	4
od ponad 2 do 3 lat pw	0	1	0	1	1
3 lata pw	17	7	14	12	5
od ponad 3 do 5 lat pw	22	24	28	33	28
od ponad 5 do 8 lat pw łącznie	14	12	11	22	17
od ponad 8 do 10 lat pw łącznie	6	4	6	6	4
od ponad 10 do 15 lat pw	2	2	3	4	6

Rysunek 16

Liczba skazanych za przestępstwo z art.197 § 3 pkt 2 kk według kar w latach 2016–2020

Liczba skazanych za przestępstwo z art. 197 § 3 pkt 2 kk w latach 2016–2020 w zależności od wymierzonej kary

W przypadku przestępstwa zgwałcenia małoletniego (kiedyś art.197 § 3 pkt 2, obecnie art. 197 § 4 kk) najczęściej wymierzano kary w przedziale 3–5 lat pozbawienia wolności. Duży udział miały też: kara 3 lat pozbawienia wolności oraz kary od ponad 5 do 8 lat pozbawienia wolności włącznie. Nie wskazano wyroków 25 lat pozbawienia wolności ani dożywotniego pozbawienia wolności.

Zgodnie historycznym brzmieniem art. 197 § 3 pkt 2 kk za zgwałcenie małoletniego groziła kara nie krótsza od 3 lat pozbawienia wolności (obecnie jest to nie mniej niż 5 lat pozbawienia wolności lub dożywotnie pozbawienie wolności). Zdecydowana większość skazań mieściła się bliżej dolnej granicy zagrożenia (3–8 lat). Kary poniżej 3 lat pozbawienia wolności zostały prawdopodobnie wymierzone przy zastosowaniu nadzwyczajnego złagodzenia kary.

Tabela 9

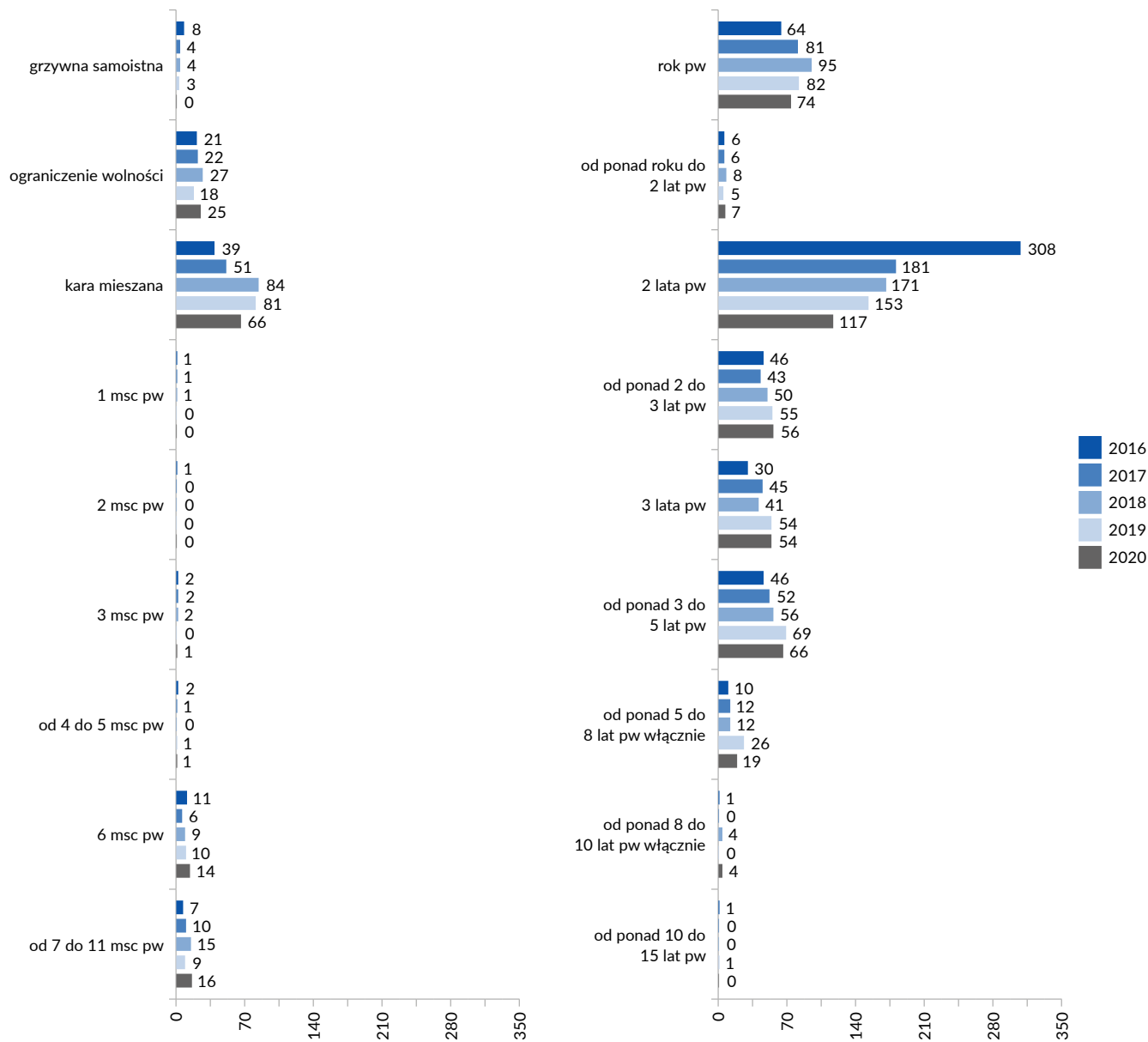
Liczba skazanych za przestępstwo z art. 200 § 1 kk według kar w latach 2016–2020

Wymierzona kara	2016 r.	2017 r.	2018 r.	2019 r.	2020 r.
grzywna samoistna	8	4	4	3	0
ograniczenie wolności	21	22	27	18	25
kara mieszana	39	51	84	81	66
1 mies.pw	1	1	1	0	0
2 mies.pw	1	0	0	0	0
3 mies.pw	2	2	2	0	1
4–5 mies. pw	2	1	0	1	1
6 mies.pw	11	6	9	10	14
7–11 mies. pw	7	10	15	9	16
1 rok pw	64	81	95	82	74
od ponad 1 roku do 2 lat pw	6	6	8	5	7
2 lata pw	308	181	177	153	117
od ponad 2 do 3 lat pw	46	43	50	55	56
3 lata pw	30	45	41	54	54
od ponad 3 do 5 lat pw	46	52	56	69	66
od ponad 5 do 8 lat pw włącznie	10	12	12	26	19
od ponad 8 do 10 lat pw włącznie	1	0	4	0	4
od ponad 10 do 15 lat pw	1	0	0	1	0

Rysunek 17

Liczba skazanych za przestępstwo z art. 200 § 1 kk według kar w latach 2016–2020

Liczba skazanych za przestępstwo z art. 200 § 1 kk w latach 2016-2020 w zależności od wymierzonej kary

W zakresie przestępstwa z art. 200 § 1 kk zdecydowanie najczęściej orzekaną sankcją jest kara 2 lat pozbawienia wolności. Zauważalny udział miały też kary mieszane, roku pozbawienia wolności oraz kary z zakresu od ponad 2 do 5 lat pozbawienia wolności.

Zgodnie historycznym brzmieniem art. 200 § 1 kk za obcowanie płciowe z małoletnim poniżej 15 lat groziła kara 2–12 lat pozbawienia wolności. Zdecydowana większość skazań odnosiła się do dolnej granicy zagrożenia – 2 lata pozbawienia wolności. Kary poniżej tego pułapu zostały prawdopodobnie wymierzone przy zastosowaniu nadzwyczajnego złagodzenia kary.

Tabela 10

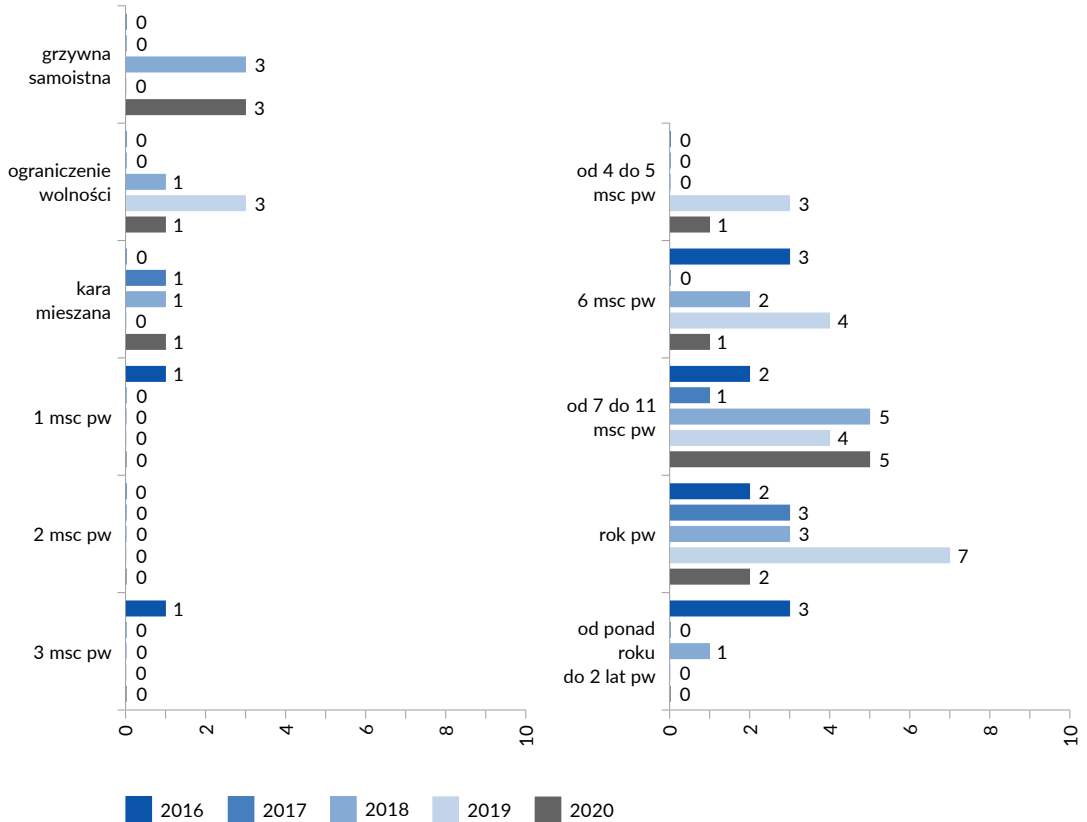
Liczba skazanych za przestępstwo z art. 200a § 1 kk według kar w latach 2016–2020

Wymierzona kara	2016 r.	2017 r.	2018 r.	2019 r.	2020 r.
grzywna samoistna	0	0	3	0	3
ograniczenie wolności	0	0	1	3	1
kara mieszana	0	1	1	0	1
1 mies.pw	1	0	0	0	0
2 mies.pw	0	0	0	0	0
3 mies.pw	1	0	0	0	0
4–5 mies. pw	0	0	0	3	1
6 mies. pw	3	0	2	4	1
7–11 mies. pw	2	1	5	4	5
1 rok pw	2	3	3	7	2
od ponad 1 roku do 2 lat pw	3	0	1	0	0
2 lata pw	1	1	1	0	1

Rysunek 18

Liczba skazanych za przestępstwo z art. 200a § 1 kk według kar w latach 2016–2020

Liczba skazanych za przestępstwo z art. 200a § 1 kk w latach 2016–2020 w zależności od wymierzonej kary

W przypadku przestępstw z art. 200a § 1 kk występują pojedyncze przypadki skazań. Najczęściej wymierzone kary mieściły się w przedziale od 7 miesięcy do roku pozbawienia wolności.

Zgodnie z brzmieniem art. 200a § 1 kk kara możliwa do wymierzenia za to przestępstwo nie przekracza 3 lat pozbawienia wolności. Jeśli chodzi o realnie wymierzone kary, to mieszczą się one w mniej więcej środku przedziału.

Wnioski

Trudno wskazać aktualnie w piśmiennictwie przedstawiciela nauki, który popiera założenia wskazanej nowelizacji. Celem nowelizacji kk z 7 lipca 2022 r. było ograniczenie swobody sędziowskiej, co budzi zastrzeżenia konstytucyjne. Dowodzą tego m.in. regulacja dotycząca dyrektyw wymiaru kary, zmiana katalogu kar i zwiększenie typów kwalifikowanych z równoczesnym zaostrzeniem górnej granicy ustawowego zagrożenia. Główna rola nowelizowanych przepisów sprowadza się do prób: wzmocnienia ochrony prawnokarnej w zakresie czynów godzących w podstawowe dobra prawne, takie jak życie i zdrowie człowieka czy wolność seksualna. Poza tym istotne jest wzmocnienie ochrony prawnokarnej przed najpoważniejszymi przestępstwami przeciwko wolności seksualnej, zwłaszcza na szkodę małoletnich. Ważne jest także ukształtowanie rodzaju i wysokości sankcji karnej grożącej za dany typ przestępstwa, uwzględniając potrzebę adekwatnej represji wobec sprawców najbardziej karygodnych czynów, a przestępstwa na szkodę dzieci niezaprzeczalnie do takich należą.

Zgwałcenie

W przypadku przestępstwa zgwałcenia w dwóch typach kwalifikowanych (art. 197 § 4 i 5 kk) ankietowani nie uznali za zasadne wydzielenie osobnych typów zgwałcenia: małoletniego poniżej 15 lat ze szczególnym okrucieństwem lub z następstwem ciężkiego uszczerbku na zdrowiu z typów kwalifikowanych bez tego dookreślenia.

Wskazane przez ankietowanych opinie o karalności za zgwałcenie małoletniego poniżej 15 lat znacznie odbiegają od granic określonych w kodeksie oraz od orzeczonych przez sądy. Kodeksowe zagrożenie karą za to przestępstwo wynosiło nie krócej niż 3 lat pozbawienia wolności (w obecnym stanie prawnym jest to nie mniej niż 5 lat pozbawienia wolności lub dożywotnie pozbawienie wolności). W praktyce sądowej najczęściej wymierzano kary z przedziału 3–5 lat pozbawienia wolności. Respondenci natomiast często wskazywali karę dożywotniego pozbawienia wolności nawet jako dolną granicę.

Obcowanie płciowe

W przypadku przestępstwa z art. 200 § 1 kk penalizującego jednocześnie obcowanie płciowe z małoletnim poniżej 15 lat oraz dopuszczenie się wobec takiej osoby innej czynności seksualnej lub doprowadzenie jej do poddania się takim czynnościom albo do ich wykonania należy stwierdzić, że respondenci bardzo podobnie

oceniają karalność obcowania płciowego oraz innej czynności seksualnej wobec małoletniego poniżej 15 lat. Zasadny jest zatem wniosek, żeby obydwa czyny zabronione miały jednakowe zagrożenia karą.

Postulowane przez grupę badawczą zagrożenia karą również odbiegają od obecnie obowiązujących w prawie. Kodeksowe zagrożenie sankcją za to przestępstwo wynosiło 2–12 lat pozbawienia wolności (obecnie górna granica to 15 lat). W praktyce orzekania zdecydowanie najczęściej orzekaną karą jest kara 2 lat pozbawienia wolności. Z kolei respondenci jako dolne granice wskazali 5 lat pozbawienia wolności oraz 10 lat pozbawienia wolności a jako górne – dożywotnie pozbawienie wolności.

Grooming

Odnosnie do przestępstwa z art. 200a § 1 kk wskazania ankietowanych co do karalności w zależności od celu działania sprawcy znacznie się różnią. W ich opinii najsurowiej karanym powinno być działanie z zamiarem zgwałcenia, w drugiej kolejności – w celu produkcji pornografii i następnie – obcowania płciowego oraz prezentacji treści pornograficznych, udostępnienia przedmiotów mających taki charakter i wykonania czynności seksualnej. Należy jednak zwrócić uwagę, że rozróżnienie zagrożeń karą w zależności od motywacji działania sprawcy byłoby trudne do ustalenia w toku postępowania dowodowego.

Postulowane przez ankietowanych zagrożenia kary są zupełnie odmienne niż prawnie obowiązujące. Górna kodeksowa granica za przestępstwo z art. 200a § 1 kk – 3 lata pozbawienia wolności i kary najczęściej wymierzane przez sądy – w przedziale od 7 miesięcy do roku pozbawienia wolności są zdecydowanie mniejsze niż wskazane przez respondentów jako najniższe (5, 10 lub 15 lat pozbawienia wolności).

Pozostałe wnioski

Dla wszystkich wskazanych przestępstw największa grupa ankietowanych zgodnie stwierdziła, że obecna granica ochrony wynosząca 15 lat jest właściwa i nie należy jej podwyższać. Należy jednak zwrócić uwagę, że w żadnym przypadku zwolennicy utrzymania obecnego stanu prawnego nie stanowią większości bezwzględnej.

Poza tym na uwagę zasługuje to, że respondenci przeprowadzanego badania w głównej mierze opowiedzieli się za wymierzaniem kary dożywotniego pozbawienia wolności w stosunku do sprawców przestępstw seksualnych na szkodę małoletnich. Preferowane przez nich były długoterminowe kary pozbawienia wolności, a nawet wprowadzenie kary śmierci.

Warto zauważyć, że chociaż obecnie nie ma kary śmierci w ustawodawstwie polskim, to przeprowadzona ankieta miała na celu zbadanie opinii ankietowanych w tym temacie. Respondenci zaznaczali tę opcję, co uzasadnia celowość jej umieszczenia w kafeterii pytań. W jednym przypadku było to nawet 32%.

Trudno znaleźć jednoznaczne i satysfakcjonujące wytłumaczenie dla poglądów, które są tak surowe i odmienne od obowiązujących przepisów na temat kar za przestępstwa seksualne. Ich wskazanie przerasta zakres niniejszego artykułu. Wśród hipotetycznych przyczyn można wskazać wpływ mediów informujących o tego typu przestępstwach i młody wiek respondentów, którzy łatwo mogą utożsamić się z ofiarą tego typu przestępstw. W celu dokładniejszego zbadania tego zjawiska zasadne byłoby przeprowadzenie dogłębnějších badań.

Należy zwrócić uwagę na problem zwalczania i zapobiegania zjawisku krzywdzenia dzieci na tle seksualnym poza sferą prawa karnego. Istotne w tym zakresie powinny być działania nakierowane na:

- edukację dzieci, a odnoszącą się do unikania określonych zachowań w sieci;
- uzyskania wiedzy na temat możliwości wsparcia w sytuacji zagrożenia;
- edukację rodziców/opiekunów w celu rozpoznawania sygnałów ostrzegawczych w omawianym aspekcie oraz poszerzenie umiejętności komunikacji na ten temat z najmłodszymi;
- opracowanie odpowiednich szkoleń dla organów prowadzących określone postępowania;
- wzmocnienie współpracy między kompetentnymi instytucjami i organami państwowymi;
- ulepszenie infrastruktury, zaplecza technologiczno-personalnego organów ścigania;
- kwestie monitoringu i kontroli dostępu dzieci do internetu w zakresie „śledzenia” ich aktywności online oraz ich edukowanie w zakresie cyberprzestępczości seksualnej;
- rolę kampanii informacyjnych;
- system wsparcia dla ofiar przestępstw (procedury animizacyjne, niezwłoczna separacja od sprawcy, walka z wtórną stygmatyzacją).

Obecnie można jednak zaobserwować niewielką liczbę pozytywnych kampanii promujących działalność instytucji zapewniających skuteczne wsparcie dla małych dzieci. Wszystko to powoduje, że omawiane zagadnienie ma z całą pewnością charakter interdyscyplinarny.

E-mail autorki: bm.kaldon@uksw.edu.pl, jmkarolkiewicz@gmail.com.

Bibliografia

- Bogacki, P., Olęzątek, M. (2023). *Kodeks karny. Komentarz do nowelizacji z 7.7.2022 r.* Wydawnictwo C.H. Beck.
- Dobosz, P. (2001). Problemy metodologii współczesnej nauki prawa administracyjnego na tle metody historyczno-prawnej. *Kwartalnik Prawa Publicznego*, 1(1), 9–47.
- Knapińska, A. (2022). *Kobiety na politechnikach. Raport 2022.* Fundacja Edukacyjne Perspektywy.
- Konarska-Wrzosek, V., Marek, A. (2018). *Komentarz. Prawo karne.* Wydawnictwo C.H. Beck.
- Krakowski Instytut Prawa Karnego – Fundacja (2022). *Ekspertyza. Populistyczna nowelizacja prawa karnego. Ustawa z dnia 7.07.2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (druk senacki Nr 762).* https://www.senat.gov.pl/download/gfx/senat/pl/senatinicjatywyplik/11542/4/762_kipkf.pdf
- Łętowski, J. (1995). *Prawo administracyjne dla każdego.* Wydawnictwo Ecostar.
- Ministerstwo Sprawiedliwości. (2021). *Prawomocnie skazani dorośli wg rodzajów przestępstw i wymiaru kary – czyn główny w latach 2008–2020.* <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie>
- Postanowienie SN z 17 marca 2016 r., IV KK 380/15 (OSNKW 2016, Nr 6, poz. 38).
- Postanowienie SN z dnia 9 kwietnia 2001 r., II KKN 349/98 (OSN(K) 2001, Nr 7–8, poz. 53).
- Rządowe Centrum Legislacji. (b.d.) *Uwagi Laboratorium Wolności Religijnej dot. projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw.* <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//2/12351306/12815612/12815615/dokument525989.pdf>
- Rzecznik Praw Dziecka. (2021). *Opinia Rzecznika Praw Dziecka z dnia 5 października 2021 r.* (druk RCL Nr UD281, Sejm RP IX kadencji).
- Rzecznik Praw Obywatelskich. (2022). *Opinia Rzecznika Praw Obywatelskich z 15 lipca 2022 r. na temat projektu z 7 lipca 2022 r. ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (druk senacki nr 762).*
- Sejm RP. (2022). *Druk nr 2024. Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw. Uzasadnienie.* <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/druk.xsp?nr=2024>
- Sejm RP. (2024). *Druk nr 209. Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny. Opinia Państwowej Komisji do spraw przeciwdziałania wykorzystaniu seksualnemu małoletnich poniżej lat 15 z 4.4.2024 r. na temat projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny.* <https://orka.sejm.gov.pl/Druki10ka.nsf/0/D6A11CCDC77D971DC1258AF6002624B4/%24File/209-004.pdf>

- Senat RP. (2022). *Opinia Kancelarii Senatu z dnia 18 lipca 2022 r. do ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (druk nr 762)*. <https://www.senat.gov.pl/download/gfx/senat/pl/senatekspertyzy/6460/plik/762o.pdf>
- Stefański, R. A. (red.). (2023). *Kodeks karny. Komentarz*. Wydawnictwo C.H. Beck.
- Stowarzyszenie Prokuratorów „Lex Super Omnia”. (2022). *Opinia Stowarzyszenia Lex Super Omnia z dnia 12 lipca 2022 r. do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (druk 762)*. https://www.senat.gov.pl/download/gfx/senat/pl/senatinicjatywypliki/11542/4/762_Iso.pdf
- Stowarzyszenie Sędziów Polskich „Iustitia”. (2021). *Opinia Zespołu ds. Prawa Karnego Stowarzyszenia Sędziów Polskich IUSTITIA z dnia 27 września 2021 r. dotycząca projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw z dnia 16 września 2021 r.* https://www.senat.gov.pl/download/gfx/senat/pl/senatinicjatywypliki/11542/4/762_iustitia.pdf
- Ustawa z dnia 07.07.2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (druk senacki Nr 762), 33–34.
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 17).
- Wyrok SN z dnia 12 września 1997 r., V KKN 306/97 (*Prokuratura i Prawo* [wkładka], 1998/3, poz. 4).
- Wyrok SN z dnia 23 lipca 2020 r., III KK 281/19 (Legalis). Wyrok SN z dnia 3 lipca 1975 r., II KR 66/75 (OSNKW 1975, Nr 10–11, poz. 141).

Sexual offenses against children under the amendment to the Penal Code of July 7, 2022

The article is of a theoretical and empirical nature. It presents the main assumptions of the amendment to the Penal Code of July 7, 2022 in the field of selected sexual crimes against children, i.e.: Art. 197 § 4 and § 5 of the Penal Code, art. 200 § 1 and § 6 of the Penal Code and Art. 200a § 1 of the Penal Code. The second part of the article is an analysis of survey research regarding opinions on the penalties that should be imposed for the above-mentioned acts. The aim of the study was to determine students' opinions regarding hypothetical penalties that should be imposed for individual sexual offenses committed against children and to compare them with legally applicable regulations. The study was carried out in March 2024 based on an original survey questionnaire on a group of 236 respondents.

KEYWORDS

SEXUAL CRIMES, CHILD, QUALIFIED TYPES OF RAPE, SEXUAL INTERCOURSE WITH A MINOR, PROHIBITED CONTACT WITH A MINOR, PUNISHMENT

Cytowanie:

Kałdon, B. M., Karolkiewicz, J. M. (2024). Przesłępstwa seksualne na szkodę dzieci na gruncie nowelizacji Kodeksu karnego z dnia 7 lipca 2022 r. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 23(3), 161–201.

Artykuł jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa–Użycie niekomercyjne–Bez utworów zależnych 3.0 Polska.

Sfinansowano ze środków Funduszu Sprawiedliwości, którego dysponentem jest Minister Sprawiedliwości

Sfinansowano ze środków organizacji Plan International przekazanych przez Disasters Emergency Committee